2014

Kondycja finansowa spółek komunalnych w Polsce

Analiza rynku spółek komunalnych w Polsce

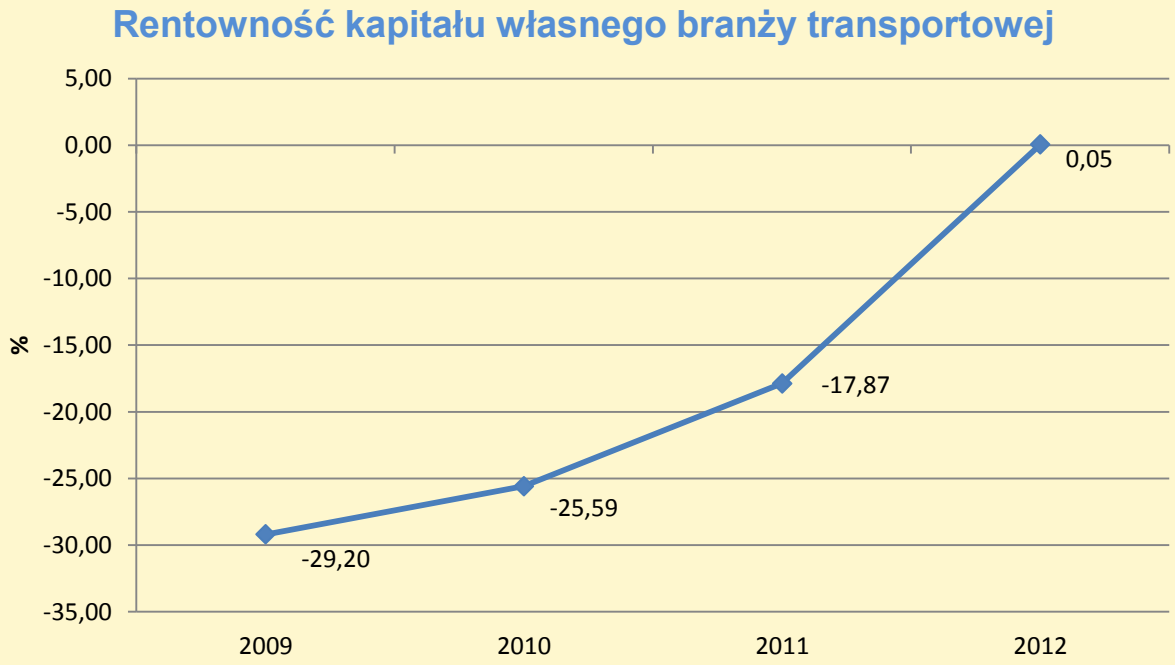

Hybrydowy autobus na testach w szczecińskim MPK. Napęd hybrydowy pozwala na oszczędności w kosztach użytkowania taboru. Dodatkowo hybrydowe pojazdy są zdecydowania przyjaźniejsze środowisku oraz zabytkom w centrach miast, poprzez możliwość czasowego wyłączenia silnika spalinowego.

ŁĄCZNE REZERWY WSZYSTKICH BADANYCH SPÓŁEK Z BRANŻY TRANSPORTOWEJ NIE WYSTARCZYŁYBY NA PO-KRYCIE ZOBOWIĄZAŃ ŻADNEJ Z 6 NAJBARDZIEJ ZADŁUŻONYCH Z NICH

5 NAJBARDZIEJ RENTOWNYCH SPÓŁEK ZAJMUJE SIĘ UTYLIZACJĄ ODPADÓW KOMUNALNYCH

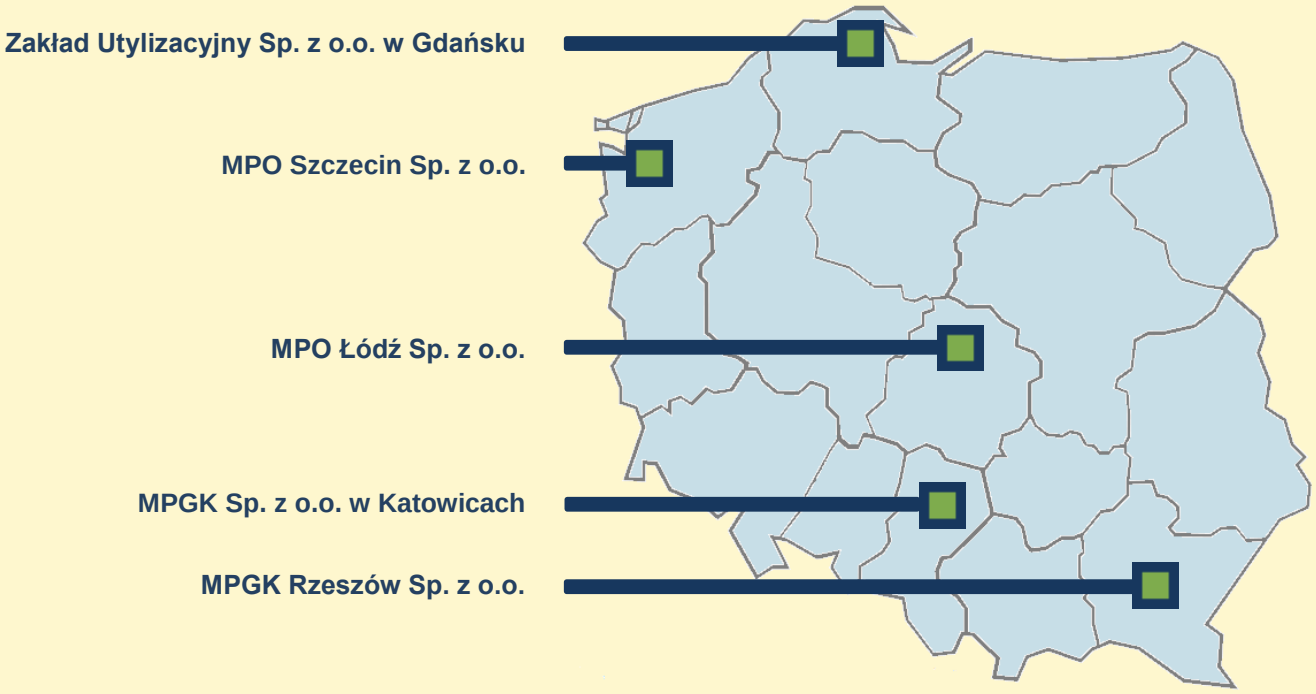

5 NAJMNIEJ RENTOWNYCH SPÓŁEK ZAJMUJE SIĘ TRANSPORTEM PUBLICZNYM

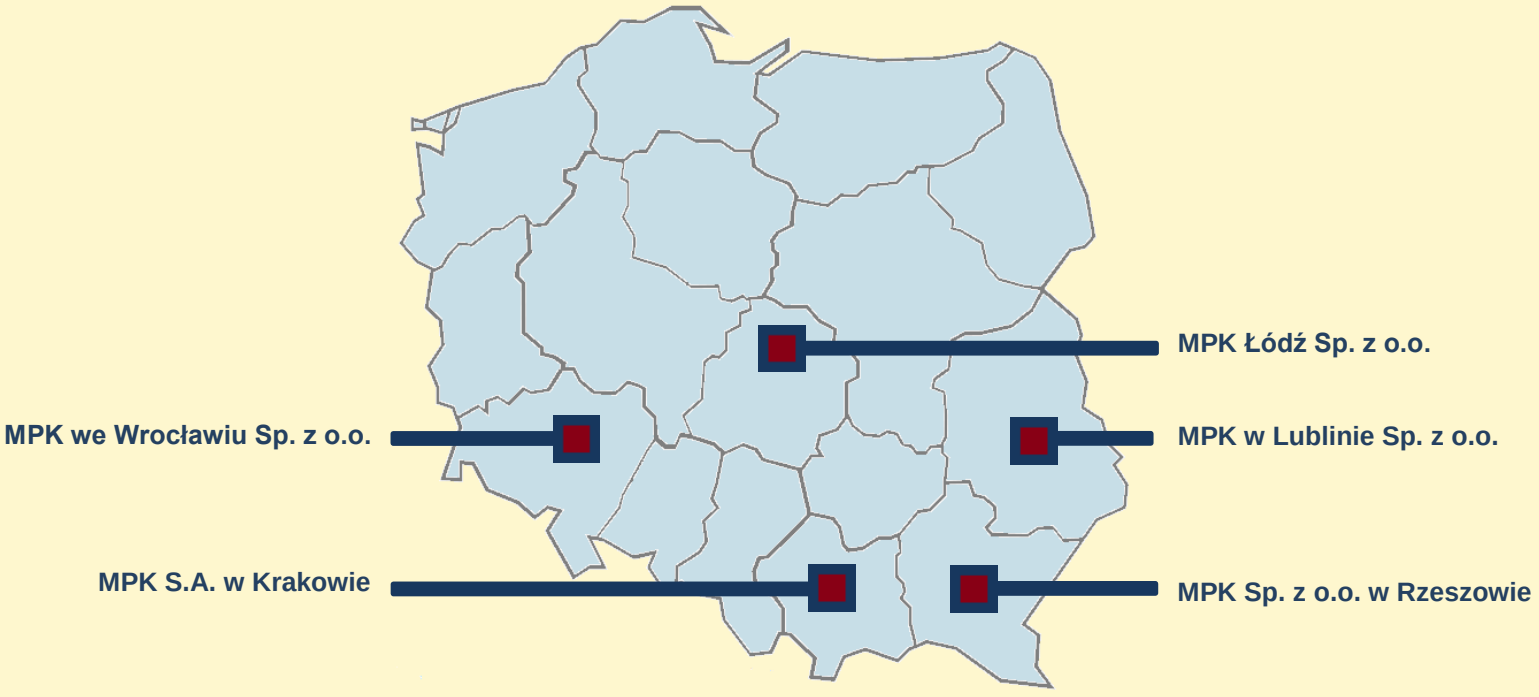

9 z 12

badanych miast nie spełniłoby w roku 2012 nie obowiązującego już wskaźnika z art. 170 Ustawy o Finansach Publicznych gdyby dochody i zobowiązania spółek komunalnych wliczyć do ich długu!

Zmiana liczby podmiotów gospodarki komunalnej z udziałem jednostek samorządu terytorialnego

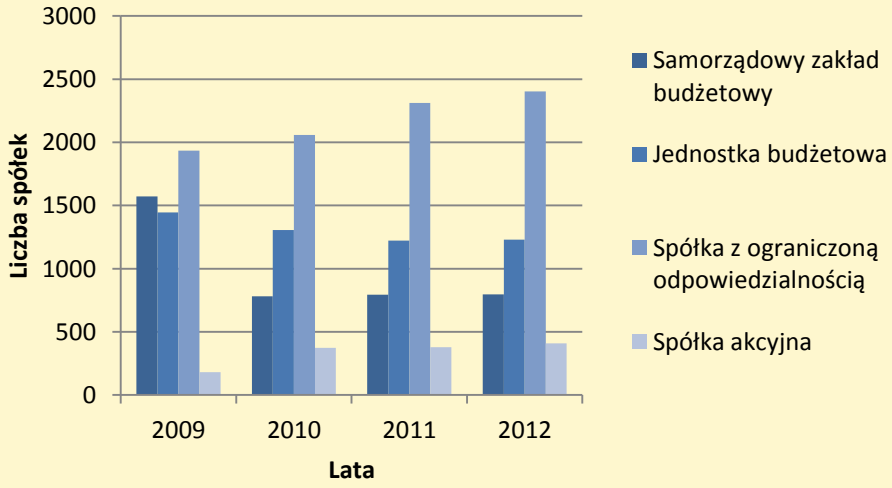

Czy wiesz, że…?

…liderem wśród analizowanych branż pozostaje branża utylizacji odpadów komunalnych, na czele z łódzką spółką MPO Łódź Sp. z o.o., która osiągnęła w 2012 roku najlepsze wyniki pod względem rentowności aktywów i kapitału własnego

…MPK Poznań Sp. z o.o. jest pierwszą spółką, która wprowadziła do swojego taboru autobusy o napędzie hybrydowym. Tańsze w eksploatacji, cichsze i przyjaźniejsze środowisku pojazdy testują także m. in. MPK Szczecin czy MPK Wrocław.

…MPWiK Warszawa S.A. dzięki stosowaniu innowacyjnych technologii uzdatniania wody oraz wysokim standardom oczyszczania ścieków jest jedną z najlepiej ocenianych spółek branży wodociągowo-kanalizacyjnej.

Spis treści

Analiza rynku spółek komunalnych w Polsce 2
Wstęp 6
Część I. Sektor komunalny w Polsce 7
Formy prawne podmiotów gospodarki komunalnej w Polsce 7
Podmioty gospodarki komunalnej w Polsce 8
Branża transportowa 9
Branża wodociągowo-kanalizacyjna 10
Branża utylizacji odpadów komunalnych 11
Część II. Metodologia badania 13
Rentowność 13
Płynność finansowa 14
Sprawność 15
Zadłużenie 16
Część III. Analiza wskaźnikowa branż w oparciu o przyjęte kryteria 18
Rentowność 19
Płynność finansowa 22
Efektywność 25
Problem zadłużenia spółek komunalnych 28
Rezerwy na zobowiązania 31
Zadłużenie spółek a zadłużenie miast 32
Część IV. Ranking spółek komunalnych 36
Ranking spółek transportowych 38
Ranking spółek wodociągowo-kanalizacyjnych 40
Ranking spółek utylizacji odpadów komunalnych 41
Wnioski 42
Źródła 44
Spis tabel 45
Spis ilustracji 45
Spis rycin 46
Autorzy 48

Wstęp

Ilustracja 1. Tramwaj Bombardier Flexity Classic na ulicach Gdańska

Podmioty gospodarki komunalnej są bardzo ważnym elementem polskiej rzeczywistości z uwagi na branże, w których działają. Powoływane przez jednostki samorządu terytorialnego, realizują działania mające na celu zaspokajanie zbiorowych potrzeb społeczności lokalnej. Nie ulega wątpliwości, że waga powierzanych im obowiązków jest swego rodzaju fundamentem prawidłowego funkcjonowania oraz gwarantem nieustannego i zrównoważonego rozwoju wspólnot zamieszkujących poszczególne tereny samorządowe. Z powodu odpowiedzialności na nich spoczywającej ważne jest, by działały one efektywnie, były dobrze zarządzane i świadczyły usługi najwyższej jakości.

Raport został przygotowany już po raz drugi, a jego celem jest przedstawienie kondycji finansowej największych spółek komunalnych w Polsce. Analogicznie do poprzedniej edycji zwrócono uwagę na funkcjonowanie podmiotów gospodarki komunalnej działających w formie spółek komunalnych w branży transportowej, wodociągowo-kanalizacyjnej oraz branży utylizacji odpadów komunalnych.

W tym celu ponownie przeanalizowano najważniejsze grupy wskaźników, będące podstawą dla oceny sytuacji finansowej branż i poszczególnych spółek komunalnych, takich jak: wskaźniki płynności finansowej, wskaźniki rentowności i zadłużenia. Niniejsze opracowanie rozszerzono o analizę sprawności działania, która nie została uwzględniona w poprzednim opracowaniu. Na podstawie przyjętego kryterium sporządzono ranking spółek komunalnych, kładąc szczególny nacisk na zmianę miejsca w rankingu w stosunku do roku poprzedniego.

Badanie zostało skonstruowane w taki sposób, aby jego realizacja umożliwiła udzielenie odpowiedzi na następujące pytania:

1. Która z analizowanych branż jest najbardziej rentowna?
2. Czy spółki komunalne utrzymują płynność finansową?
3. Która z branż jest najbardziej zadłużona?
4. Czy spółki komunalne charakteryzuje sprawność działania?

Raport został podzielony na cztery zasadnicze części. Wprowadzenie do raportu stanowi krótki opis sektora komunalnego w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem branży transportowej, wodociągowo-kanalizacyjnej i utylizacji odpadów komunalnych. W kolejnej części przedstawiono podstawowe założenia metodologiczne, po czym zaprezentowano wyniki przeprowadzonej analizy wskaźnikowej wybranych branż. Ostatecznie, na podstawie przyjętego kryterium, zaprezentowano ranking wszystkich przyjętych do badania spółek.

Część I. Sektor komunalny w Polsce

Formy prawne podmiotów gospodarki komunalnej w Polsce

Zgodnie z zasadą subsydiarności, gmina jako podstawowa jednostka samorządu terytorialnego realizuje szereg zadań, których celem jest zaspokajanie zbiorowych potrzeb społeczności lokalnej. Na mocy art. 166. Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej[1] jednostki samorządu terytorialnego wykonują zadania publiczne służące zaspokajaniu potrzeb wspólnoty samorządowej jako zadania własne.

Art. 7 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym[2] wskazuje na obszary zadań własnych gminy, obejmujące m.in. wodociągi i zaopatrzenie w wodę, unieszkodliwianie odpadów komunalnych, usuwanie i oczyszczanie ścieków komunalnych czy lokalny transport zbiorowy. W celu realizacji tych zadań samorządy mogą tworzyć podmioty w różnej formie organizacyjno-prawnej.

Podstawowe formy prowadzenia działalności komunalnej przez jednostki samorządu terytorialnego to m. in. samorządowy zakład budżetowy oraz jednostka budżetowa. Samorządowy zakład budżetowy jest jednostką sektora finansów publicznych, który pomimo pewnej odrębności organizacyjnej jest powiązany z jednostką samorządową poprzez finanse. Finansowanie samorządowych zakładów budżetowych odbywa się za pomocą metody budżetowania netto, co oznacza że w ciągu roku zakład pokrywa swoje wydatki z osiąganych dochodów, a z końcem roku obrotowego wpłaca wypracowaną nadwyżkę do budżetu gminy (deficyt finansowany jest z budżetu JST w formie dotacji).

Jednostka budżetowa jest jednostką organizacyjną, której wydatki pokrywane są bezpośrednio z budżetu gminy, a uzyskiwane dochody odprowadzane są bezpośrednio na rachunek bieżący budżetu danej jednostki samorządowej. Finansowanie jednostek budżetowych odbywa się za pomocą metody finansowania brutto. Podstawowe zasady funkcjonowania samorządowych zakładów budżetowych oraz jednostek budżetowych określa ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 roku o finansach publicznych[3].

W myśl art. 9 ustawy z dnia 20 grudnia 1996 roku o gospodarce komunalnej[4] jednostki samorządu terytorialnego mogą tworzyć spółki z ograniczoną odpowiedzialnością lub spółki akcyjne, a także mogą przystępować do takich spółek. W celu realizacji zadań w formie partnerstwa publiczno-prywatnego jednostki samorządu terytorialnego mogą tworzyć spółki komandytowe i komandytowo-akcyjne, co szczegółowo reguluje ustawa z dnia 19 grudnia 2008 roku o partnerstwie publiczno-prywatnym[5].

[1] Dz.U.1997 nr 78 poz. 483. z późn. zm.
[2] Dz.U.2013 poz. 594. z późn. zm.
[3] Dz.U.2013 poz. 885. z późn. zm.
[4] Dz.U.2011 nr 45 poz. 236. z późn. zm.
[5] Dz.U.2009 nr 19 poz. 100. z późn. zm.

Ryc. 1. Podstawowe formy prawne spółek z udziałem jednostek samorządu terytorialnego

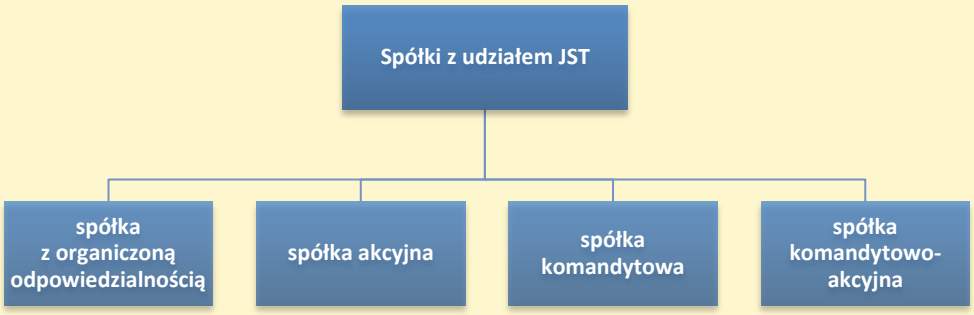

Źródło: Opracowanie własne.

Zgodnie z zapisami zawartymi w art. 10 ustawy o gospodarce komunalnej, JST mogą tworzyć spółki prawa handlowego poza sferą użyteczności publicznej, jeżeli w gminie występują niezaspokojone potrzeby wspólnoty samorządowej lub występuje wysoki poziom bezrobocia, który negatywnie wpływa na poziom życia społeczności lokalnej. Spółki te mogą wówczas stanowić formę gospodarczej aktywizacji regionu. Dodatkowo gminy mogą również prowadzić spółki prawa handlowego w sytuacji, gdy zbycie składnika mienia komunalnego mogącego stanowić wkład niepieniężny gminy do spółki albo też rozporządzenie nim w inny sposób spowoduje dla gminy poważną stratę majątkową.

Na mocy innych przepisów, gminy mogą powierzyć wykonywanie zadań własnych osobom fizycznym lub prawnym, a także tworzyć związki międzygminne w celu realizacji zadań wspólnych z innymi gminami.

Podmioty gospodarki komunalnej w Polsce

W myśl art.1 ustawy z dnia 20 grudnia 1996 roku o gospodarce komunalnej, owa gospodarka obejmuje realizację zadań o charakterze użyteczności publicznej, których celem jest bieżące zaspokajanie potrzeb społeczności lokalnej poprzez świadczenie powszechnie dostępnych usług. Gospodarka komunalna obejmuje szeroki zakres działalności, w szczególności świadczenie usług transportu publicznego, zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków, produkcji i dostawy energii elektrycznej i cieplnej, oczyszczania terenu, utrzymania zieleni miejskiej i ochrony środowiska oraz gospodarki mieszkaniowej.

Wszystkie podmioty gospodarki komunalnej w Polsce działają w formie samorządowych zakładów budżetowych, jednostek budżetowych, spółek z ograniczoną odpowiedzialnością lub spółek akcyjnych. Pozostałe, wspomniane formy prowadzenia działalności (spółka komandytowa, komandytowo-akcyjna) w tym zakresie w praktyce w Polsce nie występują. Tabela 1 prezentuje zmiany w liczbie podmiotów gospodarki komunalnej z udziałem jednostek samorządu terytorialnego w Polsce w latach 2009-2012.

Tabela 1. Liczba podmiotów gospodarki komunalnej z udziałem jednostek samorządu terytorialnego

Forma prawna	Liczba podmiotów w kolejnych latach				Dynamika zmian
	2009	2010	2011	2012	2009/2012
Samorządowy zakład budżetowy	1571	782	795	796	50,67%
Jednostka budżetowa	1445	1305	1223	1231	85,19%
Spółka z ograniczoną odpowie-dzialnością	1933	2058	2312	2402	124,26%
Spółka akcyjna	180	373	379	409	227,22%

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie Informacji o przekształceniach i prywatyzacji mienia komunalnego w latach 2009, 2010, 2011, 2012, MSP, Warszawa.

Z tabeli 1 wynika, że w latach 2009-2012 nastąpiła wyraźna zmiana w strukturze podmiotów gospodarki komunalnej w Polsce. Dostrzega się wyraźny spadek liczby podmiotów działających w formie samorządowych jednostek organizacyjnych na rzecz spółek kapitałowych. Jest to wynikiem wprowadzonych w 2009 roku zmian w ustawie o finansach publicznych, w której ograniczono zakres działalności podmiotów w formie zakładów budżetowych, co wymusiło na organach stanowiących JST konieczność przekształcania samorządowych jednostek organizacyjnych.

Największą dynamikę zmian dostrzega się w zakresie zmiany liczby podmiotów działających w formie spółek akcyjnych, przy jednoczesnym prawie 50% spadku liczby podmiotów działających w formie samorządowych zakładów budżetowych. Przewaga spółek kapitałowych nad pozostałymi formami prowadzenia działalności wynika z korzyści jakie wynikają z prowadzenia działalności w tej formie. Spółki traktowane są jako pełnoprawni uczestnicy rynku, dlatego ich celem jest maksymalizacja wartości oraz zysku, co przekłada się jednocześnie na bardziej efektywne zarządzanie majątkiem komunalnym.

Należy ponadto zaznaczyć, że w myśl zapisów ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 roku o finansach publicznych spółki kapitałowe z udziałem jednostek samorządu terytorialnego nie są zaliczane do sektora finansów publicznych, co oznacza, że zaciągnięte przez nie zobowiązania nie powiększają długu publicznego ani długu danej jednostki samorządu terytorialnego. Nie można zatem wykluczyć sytuacji, w której spółki prawa handlowego są zakładane przez samorządy, aby uniknąć przekroczenia ustawowo określonych ograniczeń poziomu wydatków i rozchodów przeznaczonych na spłatę i obsługę zadłużenia.

Branża transportowa

Kwestie związane z organizacją transportu publicznego w Polsce reguluje ustawa z dnia 16 grudnia 2010 roku o publicznym transporcie zbiorowym[6]. Zgodnie z art. 4 ustawy pod pojęciem transportu publicznego rozumie się powszechnie dostępny, regularny przewóz osób wykonywany w określonych odstępach czasu po określonej linii lub sieci transportowej.

[6] Dz.U.2011 Nr 5 poz. 13. z późn. zm.

Dostrzega się wyraźną poprawę stanu taboru przedsiębiorstw transportowych, który zapewnia przede wszystkim dostęp do dotacji unijnych. Obecnie większość nowego taboru transportowego spełnia europejskie formy czystości spalin czy też jest dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. Jest to wyrazem realizacji postulatów władz Unii Europejskiej w zakresie zrównoważonego rozwoju transportu.

Obecnie coraz częściej na polskich drogach zaczynają być eksploatowane autobusy z napędem hybrydowym. Pierwszy z nich został wprowadzony przez poznańską spółkę MPK Poznań Sp. z o.o., a w ślad za nią autobusy hybrydowe wprowadziła spółka transportowa w Łodzi, Sosnowcu i Warszawie. Zaletą tego typu autobusów jest zmniejszenie zużycia paliwa o około 40% i emisji dwutlenku węgla o ok. 30%.

Polska Izba Motoryzacji, 03.04.2014

Transport publiczny w Polsce boryka się jednak z wieloma problemami na gruncie finansowym. Powszechny charakter transportu publicznego w ostatnich latach nabiera nieco innego znaczenia. Jest to wynikiem wzrostu kosztów - poprzez ciągłe podnoszenie cen biletów komunikacji miejskiej - co przekłada się jednocześnie na ograniczenie liczby osób korzystających z transportu miejskiego. Spadek liczby pasażerów przekłada się tym samym na spadek dochodów ze sprzedaży biletów i problemy finansowe przewoźników.

Branża wodociągowo-kanalizacyjna

Ilustracja 2. Grupowa Oczyszczalnia Ścieków w Łodzi

Branża wodociągowo-kanalizacyjna pełni bardzo istotną rolę w zakresie zaspokajania potrzeb zbiorowych społeczeństwa. W Polsce rynek usług wodociągowo-kanalizacyjnych charakteryzuje się występowaniem przedsiębiorstw działających na danym lokalnym obszarze, przez co firmy te mają pewną swobodę w zakresie ustalania stawek opłat.

Kwestie związane organizacją świadczenia usług w zakresie dostarczania wody i odprowadzania ścieków w Polsce reguluje ustawa z dnia 7 czerwca 2001 roku o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków[7]. Art. 2 ustawy określa, że działalność w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę i zbiorowego odprowadzania ścieków prowadzona jest przez przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjne.

Do podstawowych obowiązków podmiotów działających w sektorze wodociągowo-kanalizacyjnym należy realizowanie działań o charakterze inwestycyjnym, przede wszystkim w zakresie budowania urządzeń wodociągowo-kanalizacyjnych i stwarzania warunków przyłączania nieruchomości do sieci wodociągowych i kanalizacyjnych, zapewniające możliwość dostarczania wody i odprowadzania ścieków.

[7] Dz.U.2006 Nr 123 poz. 858. z późn. zm.

Z analizy wynika, że łączna cena wody i ścieków w Polsce jest relatywnie jedną z najwyższych w Europie. Zdaniem ekspertów niższe opłaty występują w Niemczech, Francji czy Anglii. Szacuje się, że polskie gospodarstwa domowe przeznaczają na pokrycie opłat za dostarczenie wody i odprowadzenie ścieków 2% środków zgromadzonych w domowym budżecie.

E&Y, 04.04.2014

Rozpiętość opłat za wodę i ścieki w Polsce jest bardzo wysoka. Średnia łączna cena za wodę i ścieki wynosi 9,86zł/m3 brutto. O ile nie odnotowuje się wyraźnego zróżnicowania w przekroju województw, o tyle dostrzega się wyraźne zróżnicowanie pod względem wielkości miejscowości. Najwyższe ceny wody i ścieków ustalane są w miejscowościach poniżej 10 tys. mieszkańców (49,20zł/m3 brutto - gm. Stara Kamienica), najniższe z kolei w miastach powyżej 300 tys. mieszkańców (12,96zł/m3 brutto - Katowice).

Zgodnie z ustawą o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków opłaty za wodę i ścieki ustalane są tak, aby pokrywały koszty wszystkich niezbędnych inwestycji w zakresie gospodarki wodno-ściekowej oraz koszty eksploatacji sieci. W związku z tym przedsiębiorstwa zobligowane są do stworzenia pięcioletniego planu rozwoju i modernizacji, który stanowi podstawę kalkulacji kosztów ponoszonych w danym roku. Dla każdej gminy koszty te kształtują się na różnym poziomie, stąd też biorą się różnice w cenach wody i ścieków, co wynika głównie z różnej wartości inwestycji poczynionych w sieć wodociągową i kanalizacyjną.

Branża utylizacji odpadów komunalnych

Kwestie związane z gospodarowaniem opadami komunalnymi w Polsce reguluje ustawa z dnia 14 grudnia 2012 roku o odpadach[8] oraz ustawa z dnia 13 września 1996 roku o utrzymaniu czystości i porządku w gminach[9]. Zgodnie z art. 3 ustawy, gospodarowanie odpadami obejmuje czynności w zakresie zbierania, transportu, przetwarzania, a także unieszkodliwiania odpadów. W myśl tego przepisu odpadami komunalnymi będą przede wszystkim odpady powstające w gospodarstwach domowych.

Wprowadzenie w 2013 roku nowych rozwiązań w zakresie gospodarowania odpadami komunalnymi nałożyło na gminy szereg nowych obowiązków. Gminy stały się podmiotami odpowiedzialnymi za organizację systemu gospodarki odpadami, systemu finansowania oraz przetargów na budowę instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych.

Bardzo istotną kwestią związaną z gospodarowaniem odpadami w Polsce jest spełnienie pewnych zobowiązań akcesyjnych w zakresie składowania odpadów biodegra-

Polska pozostaje daleko w tyle za krajami europejskimi, jeżeli chodzi o segregację odpadów i odzyskiwanie surowców wtórnych. Szacuje się, że przeciętny Polak produkuje ponad 300 kg odpadów, a segreguje zaledwie 10 kg. W Polsce najbardziej rozpowszechnionym sposobem zagospodarowania odpadów komunalnych jest ich deponowanie na składowiskach. W latach 2006-2008 składowanie dotyczyło w naszym kraju prawie 90% zebranych odpadów komunalnych. W tym czasie na terenie Unii Europejskiej na składowiskach zdeponowano średnio 47% zebranych odpadów.

eGospodarka.pl, 07.04.2014

[8] Dz.U.2013 poz. 21. z późn. zm.
[9] Dz.U.1996 nr 132 poz. 622. z późn. zm.

dowalnych oraz osiągnięcia wymaganych poziomów odzysku i recyklingu. Należą do nich m.in.:

- utworzenie systemu selektywnego zbierania odpadów najpóźniej do 2015 roku,
- poddanie ponownemu użyciu i recyklingowi 50% wytwarzanych odpadów do 2020 roku.

Część II. Metodologia badania

Celem niniejszego opracowania jest ocena kondycji finansowej spółek komunalnych działających na terenie Polski. Badaniem empirycznym objęto 30 największych spółek komunalnych z 12 największych miast Polski – Warszawy, Krakowa, Białegostoku, Bydgoszczy, Gdańska, Katowic, Lublina, Łodzi, Poznania, Rzeszowa, Wrocławia i Szczecina, zaś horyzont czasowy badania objął lata 2009-2012.

Ilustracja 3. Autobus Solaris Urbino 12 należący do MPK Kraków

Zakres podmiotowy badania objął spółki komunalne działające w branży transportowej, wodociągowo – kanalizacyjnej oraz w branży utylizacji odpadów komunalnych. W raporcie wykorzystano dane zawarte w sprawozdaniach finansowych spółek, opublikowane w Monitorze Sądowym i Gospodarczym.

Do oceny sytuacji finansowej spółek objętych badaniem wykorzystano jedną z najbardziej rozpowszechnionych metod analizy finansowej przedsiębiorstw jaką jest analiza wskaźnikowa. Ocenie poddano rentowność spółek, zdolność do regulowania zobowiązań oraz poziom zadłużenia. Niniejsze opracowanie rozszerzono ponadto o ocenę sprawności działania spółek na rynku.

Badanie rozpoczęto od analizy wskaźnikowej w układzie branż. W oparciu o przyjęte kryteria, oceniono ogólną kondycję finansową spółek działających w poszczególnych sektorach. W kolejnym etapie, kierując się kryterium rentowności, zaprezentowano ranking wszystkich spółek oraz indywidualne rankingi dla każdej z branż. Dokonano interpretacji uzyskanych wyników, by móc ostatecznie udzielić odpowiedzi na sformułowane na wstępie pytania.

Rentowność

Wskaźniki rentowności pozwalają ocenić jaka jest efektywność działania przedsiębiorstwa. Wskaźniki rentowności wykorzystują formułę zysku netto, który w zależności od przedmiotu oceny odnoszony jest do różnych podstaw (np. przychodu ze sprzedaży czy kapitału własnego) [10].

Do oceny rentowności analizowanych spółek wykorzystano następujące wskaźniki:

- stopę zwrotu z aktywów (ROA),

[10] Brigham E.F., Houston J.F., 2005, Podstawy zarządzania finansami, Polskie Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.

- stopę zwrotu z kapitału własnego (ROE),
- rentowność sprzedaży (ROS).

Tabela 2. Wskaźniki rentowności

Wskaźnik	Formuła	Interpretacja	Optymalny poziom wskaźnika
ROA	(zysk netto / aktywa ogółem) * 100%	Informuje jaka jest rentowność wszystkich aktywów firmy w stosunku do wypracowanych przez nią zysków. Wartość wskaźnika niesie ze sobą informację na temat tego jak skutecznie pracuje (przynosi zyski) każda złotówka zainwestowanego kapitału w spółce.	> 0 %
ROE	(zysk netto / kapitał własny) * 100%	Informuje ile zysku udało się osiągnąć z każdej złotówki wniesionego kapitału własnego.	> 0 %
ROS	(zysk netto / przychody ze sprzedaży) * 100%	Informuje o wartości zysku netto (po opodatkowaniu), przypadającego na każdą złotówkę sprzedanych produktów, wyrobów i usług.	> 0 %

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie Wypych 2000, s. 205-209.

Im wyższa jest wartość każdego wskaźnika rentowności tym korzystniejsza jest kondycja finansowa firmy. W tej edycji raportu przyjęto optymalny poziom wskaźników na poziomie większym od 0% ponieważ specyfika działalności spółek komunalnych często wywołuje problemy z osiąganiem wysokich rentowności. Stąd pozytywnym symptomem jest w przypadku takich podmiotów już sam fakt osiągania rentowności.

Płynność finansowa

Wskaźniki płynności finansowej pozwalają ocenić jaka jest zdolność przedsiębiorstwa do regulowania krótkoterminowych zobowiązań. Przedstawiają relację kwoty środków pieniężnych i innych aktywów firmy do jej bieżących zobowiązań[11].

Do oceny płynności finansowej analizowanych spółek wykorzystano następujące wskaźniki:

- wskaźnik bieżącej płynności finansowej,
- wskaźnik szybkiej płynności finansowej,
- wskaźnik natychmiastowej wypłacalności.

[11] Brigham E.F., Houston J.F., 2005, Podstawy zarządzania finansami, Polskie Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.

Tabela 3. Wskaźniki płynności finansowej

Wskaźnik	Formuła	Interpretacja	Optymalny poziom wskaźnika
Wskaźnik bieżącej płynności	aktywa obrotowe / zobowiązania krótkoterminowe	Informuje o zdolności firmy do spłaty wymagalnych zobowiązań ze środków, które są na to przeznaczane w trakcie normalnego funkcjonowania firmy	1,2 – 2,0
Wskaźnik szybkiej płynności	(aktywa obrotowe – zapasy – rozliczenia międzyokresowe) / zobowiązania krótkoterminowe	Informuje o zdolności firmy do spłaty zobowiązań ze środków, które łatwiej można zamienić na gotówkę	1,0 – 1,3
Wskaźnik natychmiastowej wypłacalności	inwestycje krótkoterminowe / zobowiązania krótkoterminowe	Informuje o zdolności firmy do bezzwłocznej spłaty zobowiązań	0,1 – 0,3

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie Wypych 2000, s. 205-209.

Z punktu widzenia działalności przedsiębiorstwa istotne jest zachowanie optymalnego poziomu każdego wskaźnika. Zbyt wysokie wartości wskaźników płynności mogą świadczyć o nadmiernym gromadzeniu gotówki, co może przełożyć się na obniżenie rentowności. Z kolei zbyt niskie wartości mogą stanowić zagrożenie dla utraty płynności finansowej przedsiębiorstwa[12].

Sprawność

Wskaźniki z tej grupy pozwalają wyliczyć jak sprawnie firma zarządza posiadanymi aktywami. Za ich pomocą można określić, jak przy obecnym poziomie sprzedaży powinna kształtować się liczba aktywów. Za duża ich liczba w porównaniu do wysokości sprzedaży prowadzi do wysokiego kosztu kapitału, co z kolei pomniejsza zyski przedsiębiorstwa. Z drugiej jednak strony, zbyt mała ilość aktywów, przy przewyższającym sprzedaż popycie, prowadzi do sytuacji, w której niewykorzystany zostaje zbyt na towary firmy, a to także prowadzi do wypracowania mniejszego niż maksymalny zysku[13].

Do oceny sprawności działania spółek wykorzystano następujące wskaźniki:

- wskaźnik rotacji należności,

[12] Wypych M., 2000, Finanse przedsiębiorstwa z elementami zarządzania i analizy, Wydawnictwo Absolwent, Łódź.

[13] Brigham E.F., Houston J.F., 2005, Podstawy zarządzania finansami, Polskie Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.

- wskaźnik rotacji środków trwałych,
- wskaźnik cyklu rotacji należności.

Tabela 4. Wskaźniki sprawności działania

Wskaźnik	Formuła	Interpretacja	Optymalny poziom wskaźnika
Wskaźnik rotacji należności	Przychody ze sprzedaży / Należności	Informuje o tym w jakim stopniu firma kredytuje swoich klientów	7,0
Wskaźnik rotacji środków trwałych	Przychody ze sprzedaży / Środki trwałe	Informuje o tym jak dobrze firma wykorzystuje swoje środki trwałe	Im wyższy tym lepiej
Wskaźnik cyklu rotacji należności	(Należności / Przychody ze sprzedaży) * 365	Określa przeciętny okres spływu należności	35 - 50

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie Wypych 2000, s. 205-209.

Ważne jest, by menedżerowie firmy potrafili w efektywny sposób zarządzać majątkiem. W sytuacji, w której przedsiębiorstwo dysponuje potężnym zasobem aktywów trwałych, a jego przychody ze sprzedaży spadają, można z dużą dozą prawdopodobieństwa stwierdzić, że firma jest źle zarządzana (wpływ na to mogą mieć oczywiście też inne czynniki). Dla przykładu maszyny nie wytwarzają dostatecznie dużo towarów, a to co udało się wytworzyć przez dany rok nakładem posiadanych środków trwałych, z powodzeniem można było wytworzyć przy pomocy mniejszej ilości maszyn.

Zadłużenie

Stopień, w jakim firma finansuje się przez zaciąganie pożyczek, nazywany jest dźwignią finansową. Zastosowanie dźwigni może wywindować stopę zwrotu z kapitału przedsiębiorstwa w górę, ale w przypadku niższej niż zakładana sprzedaży, straty mogą wynieść więcej, niż w przypadku finansowania w mniejszym stopniu kapitałem obcym. Analiza wskaźnikowa zadłużenia przedsiębiorstwa jest bardzo ważna, ponieważ pozwala ustalić poziom bezpieczeństwa finansowego firmy oraz trwałość jej struktury finansowania. Niekorzystne wartości wskaźników zadłużenia mogą oznaczać, że coraz ciężej będzie przedsiębiorstwu zaciągać zobowiązania (albo będą one coraz mniej korzystnie oprocentowane) [14].

Do oceny zadłużenia analizowanych spółek wykorzystano następujące wskaźniki:

- wskaźnik zadłużenia kapitału własnego,
- wskaźnik trwałości struktury finansowania,

[14] Brigham E.F., Houston J.F., 2005, Podstawy zarządzania finansami, Polskie Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.

- wskaźnik pokrycia odsetek zyskiem operacyjnym.

Tabela 5. Wskaźniki zadłużenia

Wskaźnik	Formuła	Interpretacja	Optymalny poziom wskaźnika
Wskaźnik zadłużenia kapitału własnego	(kapitał obcy/kapitał własny) * 100%	Informuje o poziomie zadłużenia firmy w odniesieniu do kapitału własnego	ok. 100 %
Wskaźnik trwałości struktury finansowania	((kapitał własny + zobowiązania długoterminowe + rezerwy długoterminowe) / aktywa ogółem) *100	Informuje o tym, jaki jest udział kapitałów długoterminowych w finansowaniu majątku firmy	Im wyższy tym lepiej
Wskaźnik pokrycia odsetek zyskiem operacyjnym	zysk operacyjny / odsetki	Informuje zdolności firmy do pokrycia odsetek od kredytów zyskiem operacyjnym	> 1,5

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie Wypych 2000, s. 205-209.

Wskaźniki zadłużenia są ważne, ponieważ to one pokazują jakie jest obecne bezpieczeństwo finansowe firmy. Każdy z trzech zastosowanych wskaźników służy do badania siły i bezpieczeństwa struktury finansowania oraz zdolności do ponoszenia kosztów kapitału. Zbyt wysokie wartości zadłużenia, w połączeniu ze słabym pokryciem odsetek wypracowaną nadwyżką świadczyć mogą o tym, że firma nie prowadzi stabilnej gospodarki finansowej, co w konsekwencji (jeśli nagminnie się powtarza) prowadzić może do upadłości przedsiębiorstwa.

Część III. Analiza wskaźnikowa branż w oparciu o przyjęte kryteria

Niniejszy rozdział prezentuje wyniki przeprowadzonej analizy, w zakresie kształtowania się najważniejszych wskaźników finansowych. Zgodnie z przyjętym zakresem podmiotowym badania, dokonano oceny kondycji finansowej spółek komunalnych z podziałem na branże.

Ilustracja 4. Centralna Oczyszczalnia Ścieków w Koziegłowach należąca Aquanet S.A.

Sektorowe spojrzenie na kondycję spółek komunalnych pozwoliło zidentyfikować największe różnice w sytuacji finansowej poszczególnych branż. Przeprowadzona analiza umożliwiła ponadto ocenę zmian, jakie zaszły w kondycji finansowej poszczególnych branż w porównaniu do roku 2011.

Rentowność

Ryc. 2. Średnia stopa zwrotu z aktywów dla spółek komunalnych z podziałem na branże w latach 2009-2012

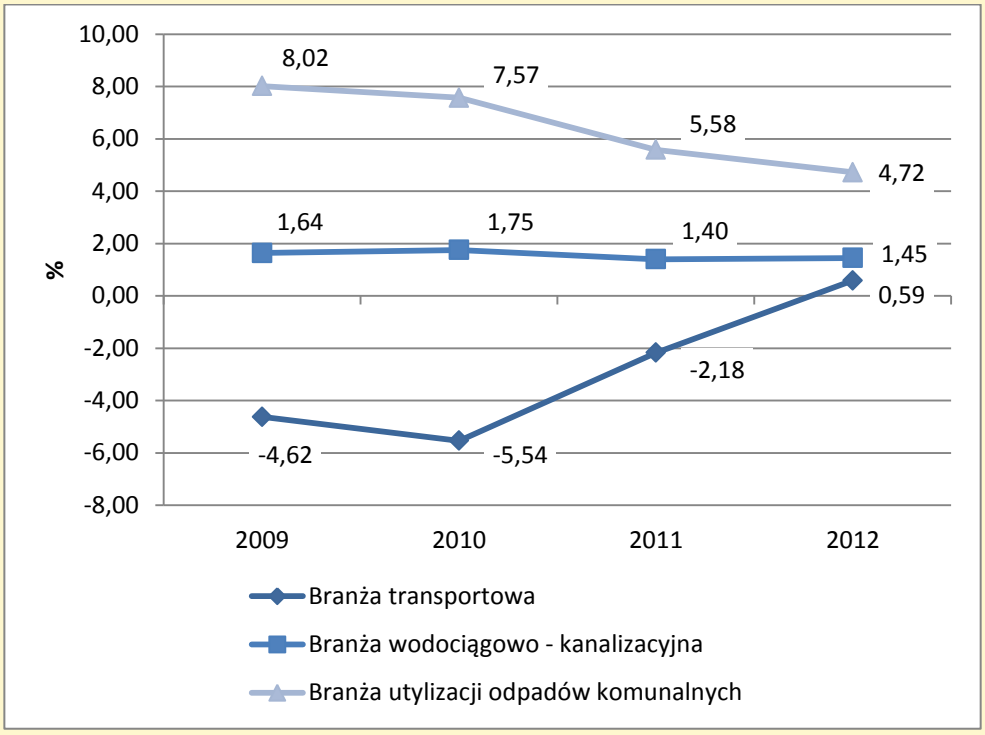

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie sprawozdań finansowych spółek.

W 2012 roku zarządzanie aktywami przyniosło najlepsze rezultaty spółkom działającym w branży utylizacji odpadów komunalnych. Pomimo, że od 2009 roku dostrzega się spadek średniej wartości stopy zwrotu z aktywów, to jednak jest to branża, która nadal osiąga wyraźną przewagę nad pozostałymi.

Branża wodociągowo-kanalizacyjna charakteryzuje się stabilnością w zakresie osiąganych wyników. Od 2009 roku wartość wskaźnika ROA dla tej branży kształtowała się w przedziale 1,4%-1,7%. W 2012 roku nastąpił niewielki wzrost badanego wskaźnika w stosunku do roku poprzedniego.

W zestawieniu najgorzej wypada branża transportowa. Z ryc. 2 wynika, że do 2011 roku część spółek w branży osiągała stratę finansową. Należy jednak zaznaczyć, że od 2009 roku wartość wskaźnika ROA wzrastała, tak by w 2012 roku osiągnąć wartość dodatnią. Oznacza to, że uległa wyraźnej poprawie efektywność zarządzania aktywami w spółkach tej branży.

Ryc. 3. Średnia stopa zwrotu z kapitału własnego dla spółek komunalnych z podziałem na branże w latach 2009-2012

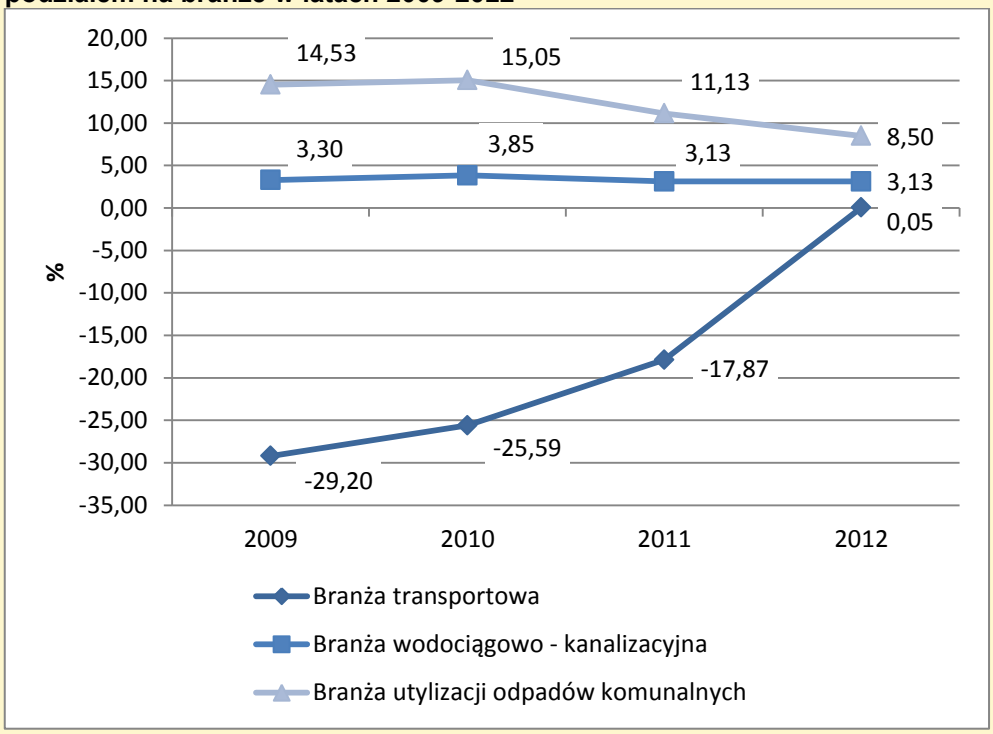

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie sprawozdań finansowych spółek.

W przypadku średniej stopy zwrotu z kapitału własnego występuje podobna tendencja jak w przypadku wskaźnika ROA. Zarządzanie kapitałem własnym w 2012 roku było najbardziej efektywne w spółkach tworzących branżę utylizacji odpadów. Branża utylizacji odpadów dużo efektywniej gospodarowała swoim kapitałem, aczkolwiek dostrzega się spadek wartości wskaźnika ROE od 2010 roku.

Wyraźną stabilność osiąganych wyników dostrzega się w ponownie w przypadku branży wodociągowo-kanalizacyjnej. Od 2009 roku wartość wskaźnika ROE dla tej branży kształtowała się w przedziale 3,1%-3,9%. W stosunku do roku poprzedniego, w 2012 roku wartość tego wskaźnika nie uległa zmianie.

W 2012 roku wskaźnik ROE dla spółek działających w branży transportowej przyjął wartość niewiele wyższą od 0. Mimo to należy ten fakt ocenić pozytywnie, gdyż od 2009 roku rentowność kapitału własnego spółek wzrosła. Dostrzega się zatem wyraźną poprawę efektywności zarządzania kapitałem własnym tych spółek.

Ryc. 4. Średnia rentowność sprzedaży dla spółek komunalnych z podziałem na branże w latach 2009-2012

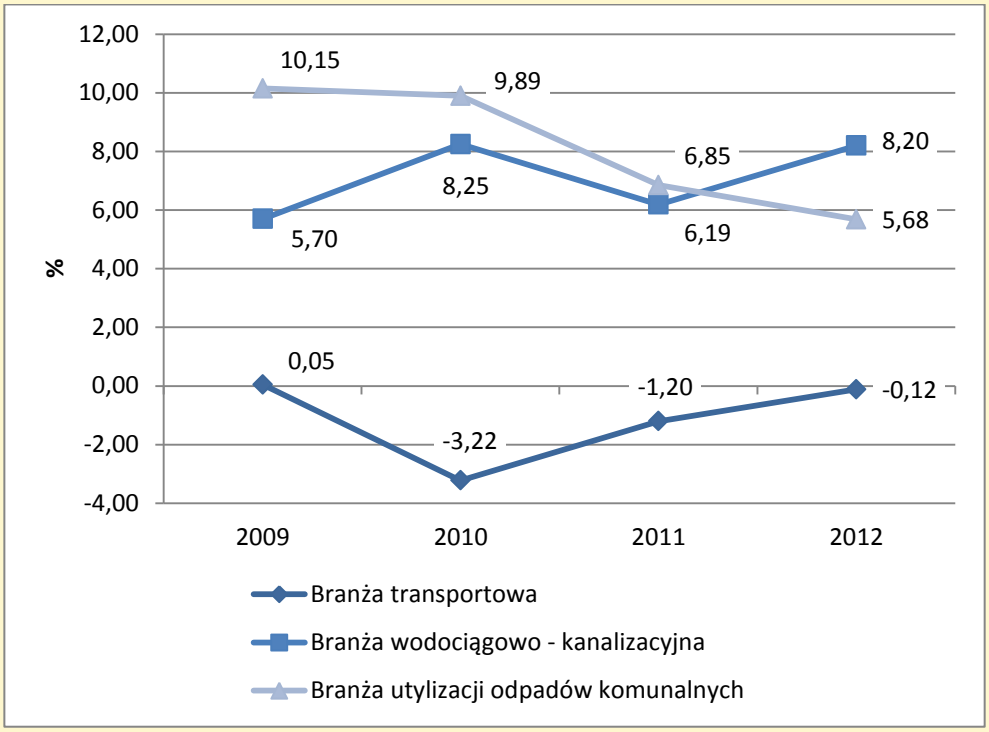

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie sprawozdań finansowych spółek.

Nieco odmienna tendencja występuje w przypadku rentowności sprzedaży. Do 2011 roku najwyższą rentowność sprzedaży osiągały spółki działające w branży utylizacji odpadów. W 2012 roku sytuacja jednak uległa zmianie i dużo lepszą efektywność sprzedaży zaczęły osiągać spółki działające w branży wodociągowo-. Najgorzej w zestawieniu wypadła ponownie branża transportowa, choć od 2010 roku dostrzega się wyraźną poprawę ich efektywności sprzedaży.

Podsumowując, przeanalizowane wskaźniki rentowności pokazują, że w 2012 roku najefektywniej działały spółki branży utylizacji odpadów komunalnych. Spółki działające w branży wodociągowo-kanalizacyjnej osiągały nieco gorsze wartości wskaźników niż spółki branży utylizacyjnej, aczkolwiek charakteryzowały się stabilnością osiąganych wyników. W 2012 roku nastąpiła wyraźna poprawa efektywności zarządzania w spółkach branży transportowej.

Płynność finansowa

Ryc. 5. Średni poziom wskaźnika natychmiastowej wypłacalności dla spółek komunalnych z podziałem na branże w latach 2009-2012

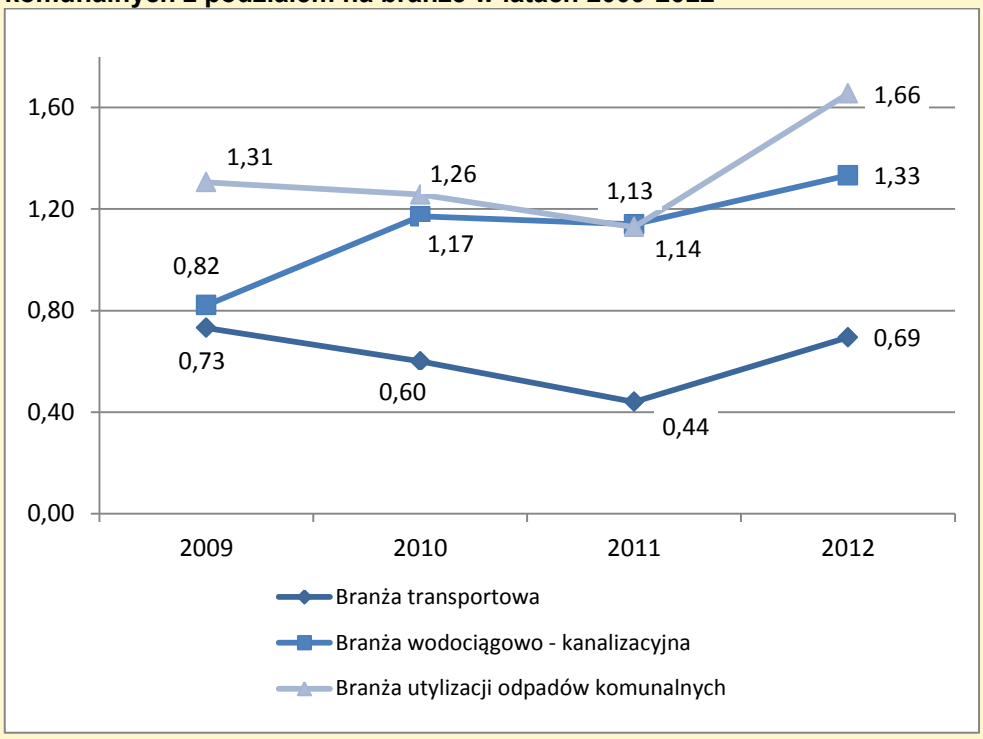

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie sprawozdań finansowych spółek.

W 2012 roku średni poziom wskaźnika natychmiastowej płynności dla wszystkich analizowanych branż kształtował się w przedziale od ok. 0,6-1,7. Oznacza to, że w żadnej z branż nie została osiągnięta optymalna wartość badanego wskaźnika. Z ryc. 5 wynika, że dużo lepiej sytuacja kształtowała się w 2011 roku, kiedy to średnia wartość wskaźnika kształtowała się w przedziale ok. 0,4-1,1.

Utrzymujące się powyżej wzorcowego poziomu wskaźnika, średnie wartości wskaźników wyznaczonych dla poszczególnych branż świadczą o nadmiernym gromadzeniu przez spółki środków pieniężnych w kasie i na rachunkach bankowych, co może oznaczać, że środki pieniężne nie są efektywnie wykorzystywane przez spółki. W 2012 roku najlepszą stabilność finansową osiągnęły spółki działające w branży transportowej.

Ryc. 6. Średni poziom wskaźnika szybkiej płynności dla spółek komunalnych z podziałem na branże w latach 2009-2012

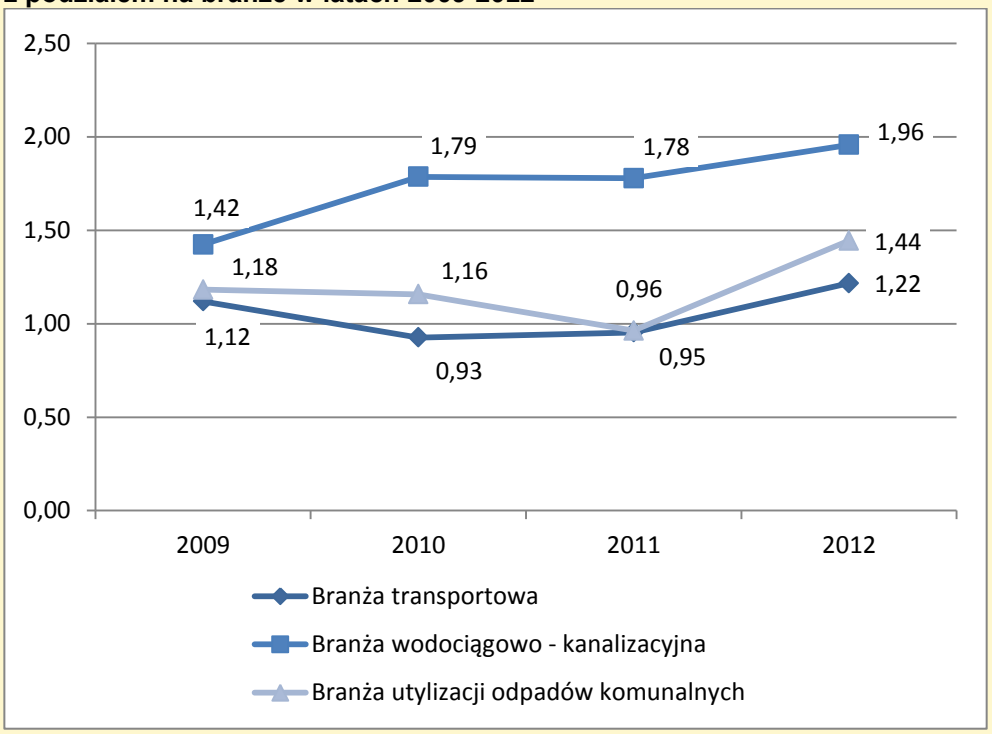

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie sprawozdań finansowych spółek.

W przypadku wskaźnika płynności szybkiej branża transportowa zdołała zmieścić się w ramach optymalnej wartości. Branża utylizacji odpadów komunalnych utrzymuje jedynie nieznaczną nadpłynność.

Podobnie jak w przypadku wskaźnika natychmiastowej wypłacalności, również według wskaźnika szybkiej płynności najlepiej radzi sobie branża transportowa. Oznacza to, że spółki w niej działające najlepiej gospodarują posiadanymi zasobami pieniędzy. Wartość wskaźnika bliska 2,0 dla branży wodociągowo-kanalizacyjnej świadczy o tym, że spółki mają problem z nadpłynnością, czyli np. z nieprodukcyjnym akumulowaniem środków pieniężnych lub zapasów.

Ryc. 7. Średni poziom wskaźnika bieżącej płynności dla spółek komunalnych z podziałem na branże w latach 2009-2012

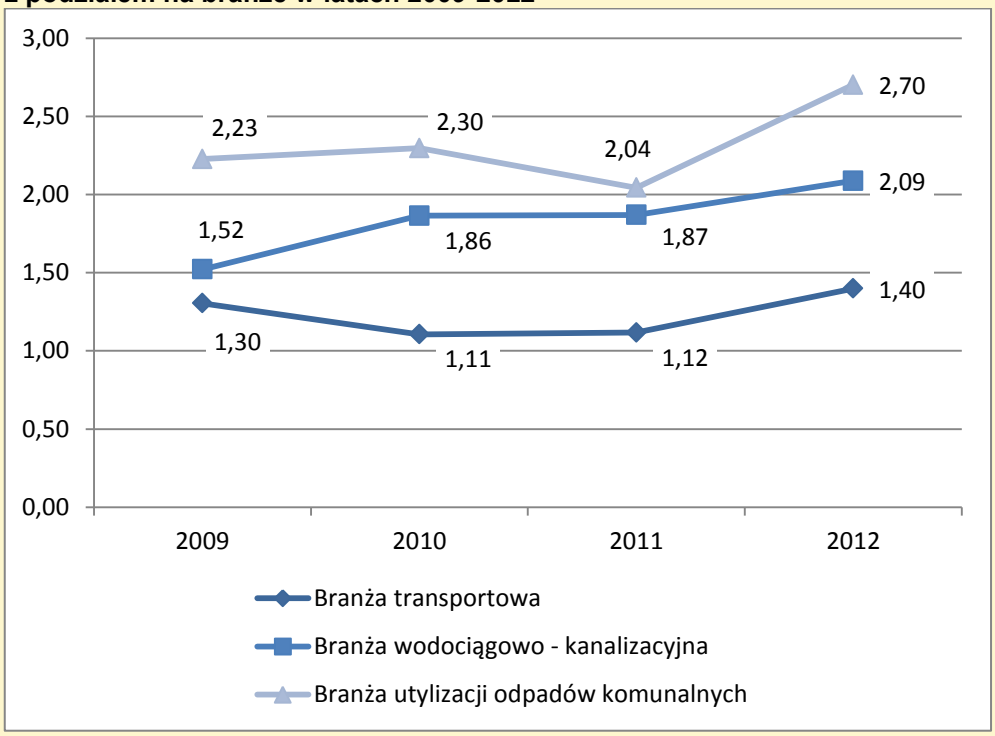

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie sprawozdań finansowych spółek.

Średni poziom wskaźnika bieżącej płynności finansowej w 2012 roku kształtował się w przedziale ok. 1,4-2,7. Biorąc pod uwagę optymalną wartość wskaźnika, w 2012 roku najlepiej z pokrywaniem zobowiązań aktywami bieżącymi radziła sobie branża transportowa. W porównaniu do 2011 roku, w każdej z analizowanych branż nastąpił wzrost wartości badanego wskaźnika.

Z ryc. 7 wynika, że zarówno branża wodociągowo-kanalizacyjna jak i utylizacyjna miały gorszą i mniej stabilną płynność finansową niż branża transportowa. Wysoki wskaźnik, przekraczający wartość 2,0 może świadczyć o nieefektywnym wykorzystaniu kapitału przedsiębiorstwa, poprzez m.in. przesadne gromadzenie środków finansowych, nadmierne utrzymywanie zapasów czy niespłacone należności.

Podsumowując, przeanalizowane wskaźniki pokazują, że w 2012 roku najlepszą płynność finansową osiągały spółki działające w branży transportowej. Średnie wartości wskaźników płynności dla branży wodociągowo-kanalizacyjnej i utylizacyjnej osiągały z reguły wartości wyższe od optymalnych wartości charakterystycznych dla danego wskaźnika. Pomimo, możliwych problemów z nadpłynnością, spółki nie mają z reguły większych problemów z finansowaniem bieżących zobowiązań.

Efektywność

Ryc. 8. Średni poziom wskaźnika rotacji należności dla spółek komunalnych z podziałem na branże w latach 2009-2012

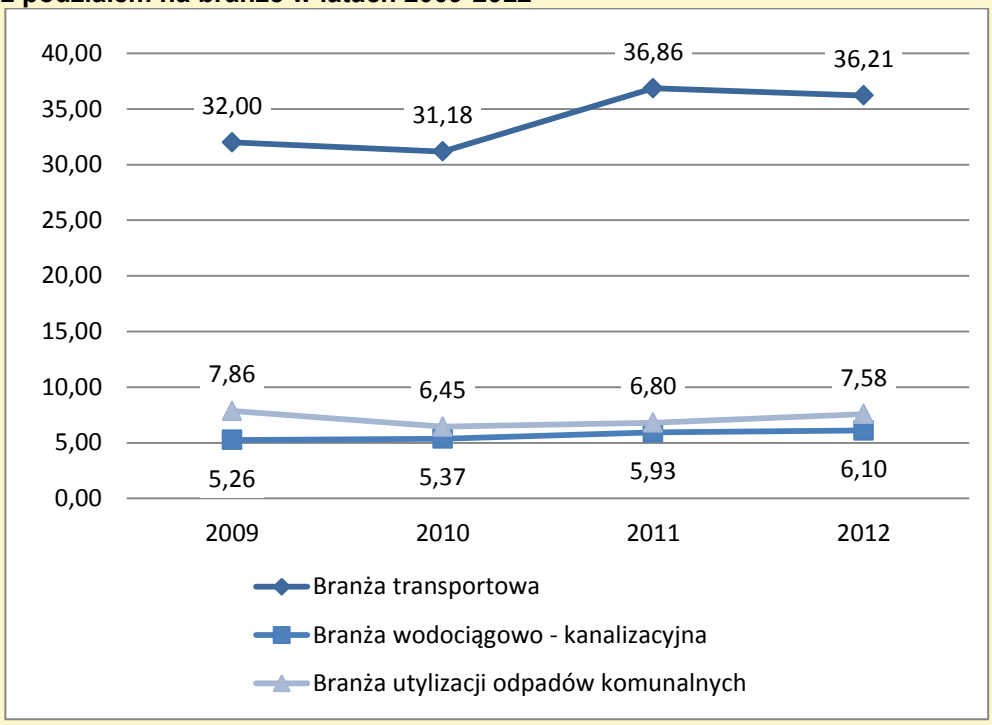

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie sprawozdań finansowych spółek.

Spółki z branży wodociągowo – kanalizacyjnej i utylizacyjnej cechują się wskaźnikiem rotacji należności na poziomie 6-7, natomiast spółki z sektora transportowego aż ok. 34 (co znacząco przekracza poziom optymalny). Oznacza to, że w porównaniu do spółek z branży transportowej pozostałe badane spółki mają większe problemy ze ściąganiem należności, zamrażając środki na dłuższy okres, a tym samym nie mogą wykorzystać ich nigdzie indziej. Jednak takie rozbieżności we wskaźniku wynikają głównie z natury badanych branż. Wskaźnik w pozornie „słabszych" branżach wodociągowo-kanalizacyjnej i utylizacyjnej oscyluje koło poziomu 7 – czyli optymalnego.

Dodatkowo, analiza płynności pokazuje, że średnio spółki gromadzą zbyt duże środki i utrzymują stałą nadpłynność, co oznacza, że ewentualne straty wynikających z trudności w egzekucji należności od odbiorców mają marginalne znaczenie.

Ostatecznie, branże transportową oraz wodociągowo-kanalizacyjną należy ocenić pozytywnie, z uwagi na bezwzględne zwiększenie liczby cykli inkasa należności w roku. Branża utylizacji odpadów po spadku w roku 2010 systematycznie „odrabia straty", zakrawając już o poziom optymalny, co należy uznać także za pozytywny symptom.

Ryc. 9. Średni poziom wskaźnika rotacji majątku trwałego dla spółek komunalnych z podziałem na branże w latach 2009-2012

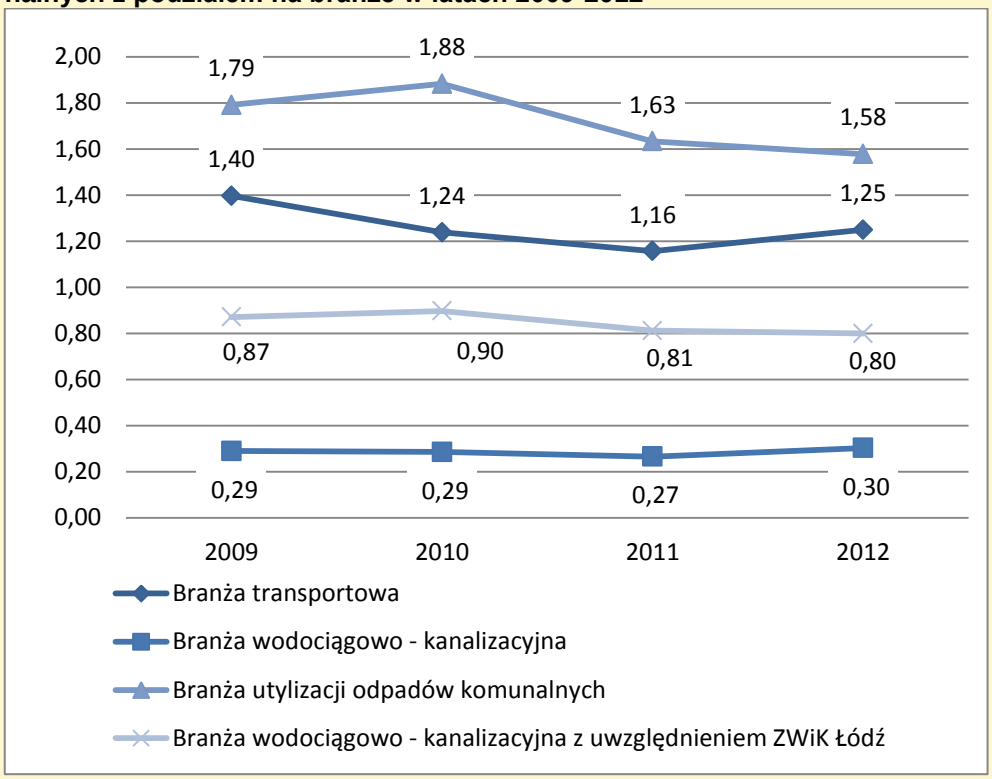

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie sprawozdań finansowych spółek.

Wartości wskaźnika rotacji środków trwałych zdecydowanie różnią się między branżami. Spółki z branży utylizacyjnej cechują się zdecydowanie największą efektywnością w gospodarowaniu środkami trwałymi, jako jedyne średnio osiągając co roku optymalny poziom wskaźnika. Spółki transportowe natomiast cechują się pośrednią wartością wskaźnika, na poziomie 1,26, co oznacza, że 1 zł zaangażowana w środki trwałe generowała średnio 1,26 zł przychodu ze sprzedaży. Najgorzej sytuacja kształtowała się w spółkach wodociągowo – kanalizacyjnych. W ich przypadku w latach 2009-2012 wskaźnik średnio wynosił około 0,29. Niższe wartości wskaźnika w tej branży można tłumaczyć specyfiką branży - tym, że spółki z tego sektora dysponują zdecydowanie największym zasobem majątku trwałego (średnio 10,3 razy większym niż spółki z sektora utylizacji odpadów i średnio 7,3 większym niż spółki z sektora transportowego, przy przychodach wyższych odpowiednio 3 i 1,24 krotnie).

Branża wodociągowo – kanalizacyjna została przedstawiona dodatkowo w dwóch pozycjach na wykresie. Powodem takiego stanu rzeczy są wyniki Łódzkiej spółki ZWiK Łódź, w której rotacja majątku trwałego wyniosła średnio w badanych latach około 7, co znacząco zawyżało wyniki innych spółek. Wysokość wskaźnika wynika z bardzo małej wartości środków trwałych posiadanych przez spółkę.

Ryc. 10. Średni poziom wskaźnika cyklu rotacji należności w dniach dla spółek komunalnych z podziałem na branże w latach 2009-2012

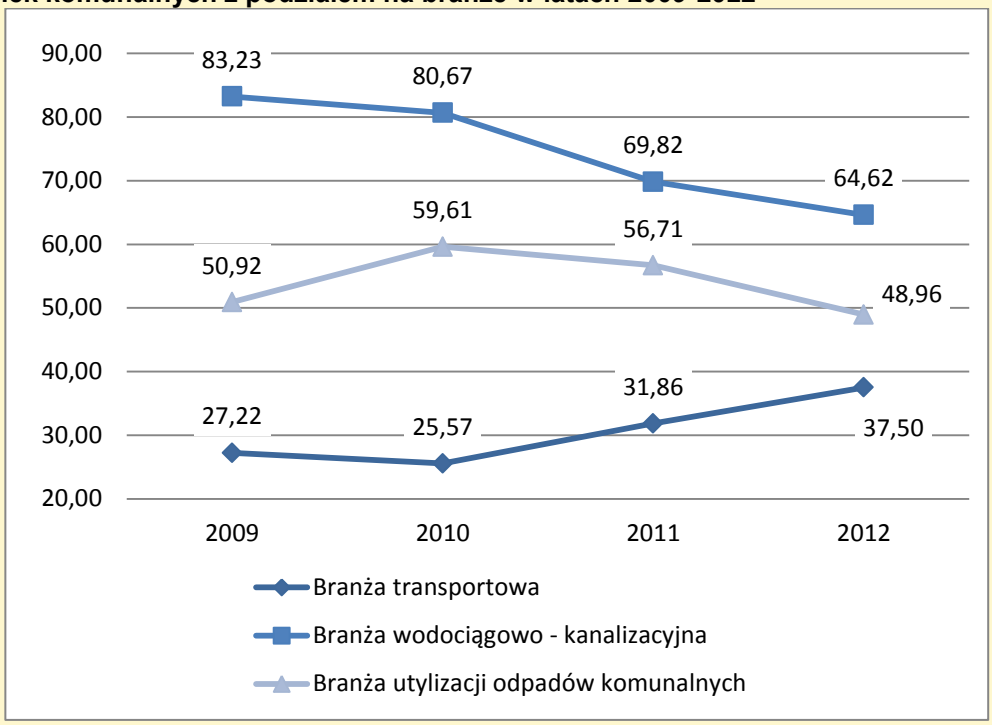

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie sprawozdań finansowych spółek.

Wskaźnik ten ponownie kształtuje się bardzo różnie w przypadku każdej z branż. Dla branży wodociągowo – kanalizacyjnej wynosi on od aż 83,23 do 64,62 w roku 2012, dla branży utylizacyjnej średnio ok. 54 bez większych odchyleń, a dla spółek transportowych średnio ok. 32. Wskaźnik mówi o tym, jak długo średnio spółka czeka na dopływ środków z należności. Im wyższy poziom wskaźnika, tym większe zagrożenie utraty płynności przez przedsiębiorstwo. W tej kategorii zdecydowanym zwycięzcą jest branża transportowa, aczkolwiek długość cyklu rotacji należności jest ściśle uzależniona od branży.

Reasumując, najlepszymi wartościami wskaźników efektywności zarządzania cechują się średnio spółki z branży transportowej. W przypadku wskaźnika rotacji należności oraz długości cyklu rotacji należności były górą, wykazując dużo korzystniejsze wyniki niż konkurenci. Natomiast w kategorii efektywności zarządzania majątkiem trwałym, alarmującym znakiem były bardzo niskie wartości wskaźnika rotacji majątku trwałego pośród spółek wodociągowo – kanalizacyjnych. Tak jak jednak wspomniano, wartości tego wskaźnika często bywają uzależnione od branż, a spółki wodociągowo – kanalizacyjne bezapelacyjnie dysponują bardzo dużymi majątkami trwałymi, które mogą obniżać wskaźnik.

Problem zadłużenia spółek komunalnych

Ryc. 11. Średni poziom wskaźnika zadłużenia kapitału własnego dla spółek komunalnych z podziałem na branże w latach 2009-2012

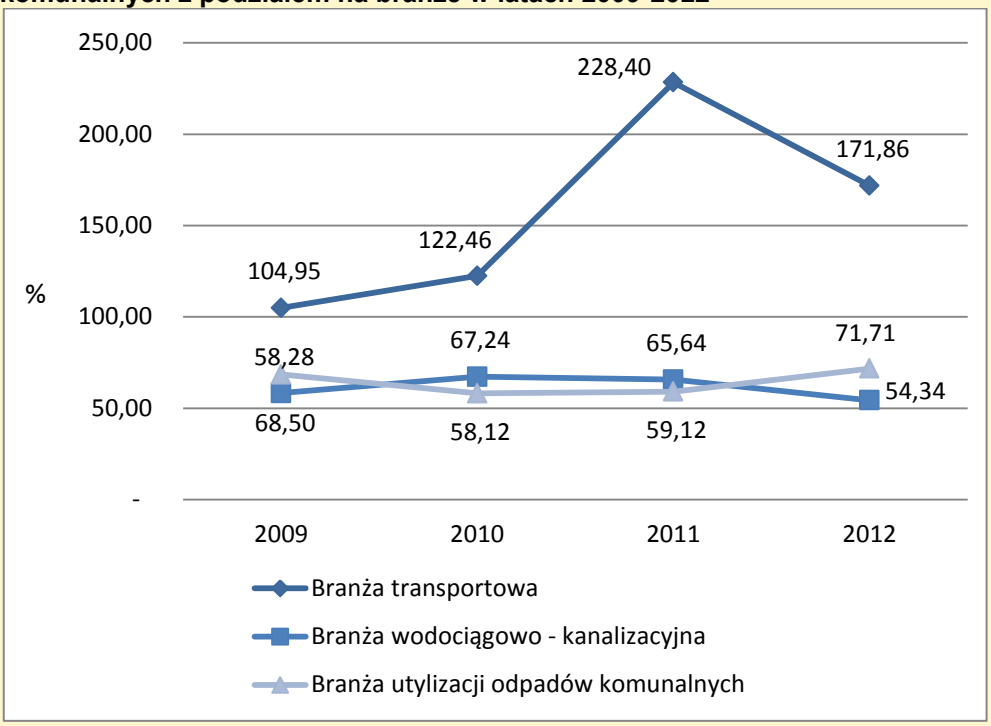

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie sprawozdań finansowych spółek.

Średni poziom wskaźnika zadłużenia kapitału własnego w 2012 roku dla branży wodociągowo – kanalizacyjnej i utylizacyjnej zawierał się w przedziale od 54,34%-71,71%, natomiast dla branży transportowej 171,86%. Poziom tego wskaźnika w latach 2009-2012 dla branż wodociągowo – kanalizacyjnej i utylizacyjnej kształtował się na względnie równym poziomie, z niewielkimi odchyłami, wynosząc średnio ok. 62%. Jest to co prawda poziom niższy niż optymalny (stosunek długu do kapitału własnego 1:1). Dla branży transportowej w każdym z badanych lat wskaźnik ten przekroczył optymalny poziom stu procent, a w roku 2011 sięgnął 228,4%, co oznacza, że długi spółek transportowych średnio były ponad dwa razy większe niż wartość ich kapitału własnego. To jednak nie musi mieć jednoznacznie negatywnego wydźwięku, ponieważ kapitał obcy może być wykorzystany do lewarowania wzrostu firmy, przy wykorzystaniu mechanizmu dźwigni finansowej.

Spółki transportowe wykazują znacznie większe zadłużenia kapitału własnego, niż spółki z pozostałych branż. Już w 2009 roku relacja długu w stosunku do kapitału własnego sięgnęła w ich przypadku 104%, a na przestrzeni czterech lat wzrosła do 171,86%. Z drugiej jednak strony jako dobry znak odczytać można to, że od roku 2011 średnia dla branży transportowej zredukowana została o ok. 25%.

Ryc. 12. Średni poziom wskaźnika trwałości struktury finansowania dla spółek komunalnych z podziałem na branże w latach 2009-2012

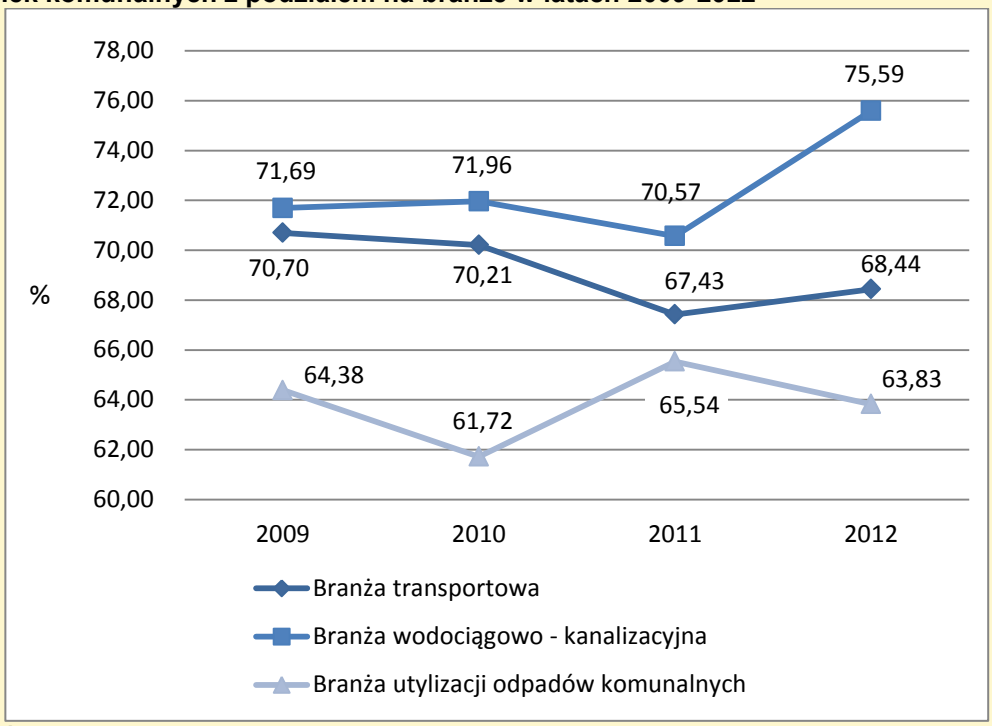

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie sprawozdań finansowych spółek.

W latach 2009-2012 wskaźnik trwałości struktury finansowania kształtował się we wszystkich trzech badanych branżach na względnie podobnym poziomie, oscylując około 65-70%. Najwyższe wartości wskaźnika osiągały średnio spółki z branży transportowej, ale wszystkie spółki zdołały osiągnąć satysfakcjonujący poziom wskaźnika. Wskaźnik ten informuje o bezpieczeństwie finansowym spółek, poprzez obliczanie udziału kapitałów długoterminowych (a więc względnie bezpieczniejszych) w finansowaniu ich majątku. Zbyt niskie wartości wskaźnika mogą oznaczać zbyt duży udział kapitałów krótkoterminowych w finansowaniu majątku przedsiębiorstwa.

Jednakże znając konstrukcję wskaźnika struktury finansowania, nasuwa się wniosek, iż najwyższe średnie wartości wskaźnika w branży transportowej wynikają z poziomu poprzedniego wskaźnika (zadłużenia kapitału własnego). Wysokie zadłużenie podwyższa licznik wskaźnika, windując jego wartość w górę.

Ryc. 13. Średni poziom wskaźnika pokrycia odsetek zyskiem operacyjnym dla spółek komunalnych z podziałem na branże w latach 2009-2012

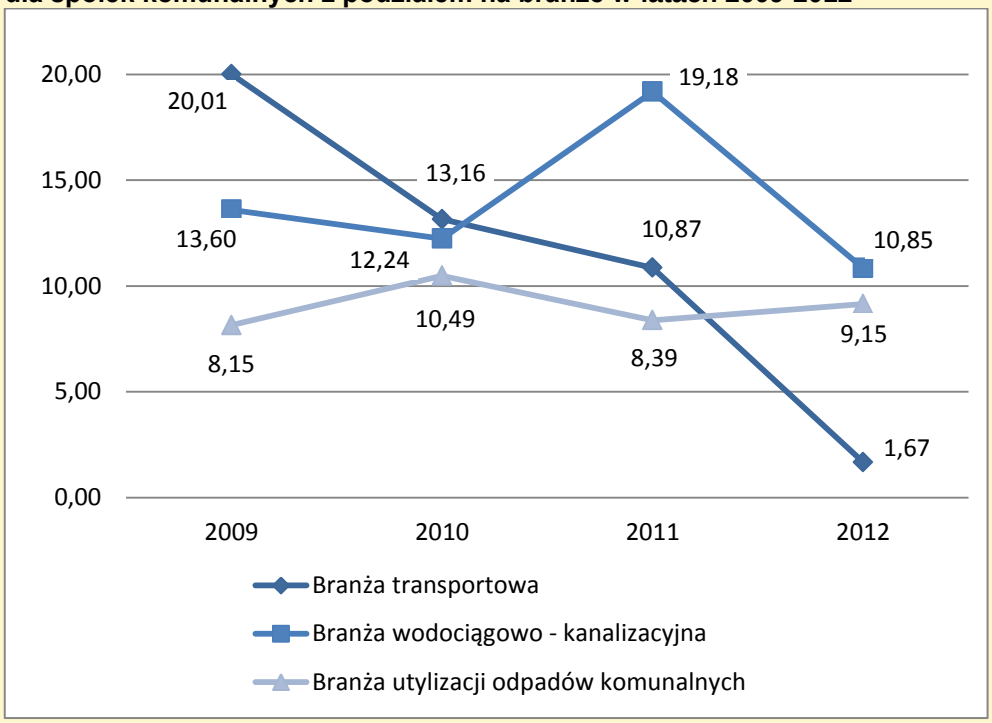

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie sprawozdań finansowych spółek.

W przypadku tego wskaźnika, wartości prezentują się bardzo różnie zarówno w poszczególnych latach jak i branżach. W latach 2009-2011 pokrycie zyskiem operacyjnym odsetek średnio nie spadało poniżej 11,9 i choć w branży wodociągowo – kanalizacyjnej w roku 2009 i 2011 wyniosło około 20, to w żadnej z branż średnia nie spadła poniżej 8,39. Jest to oznaka dużego bezpieczeństwa finansowego spółek w tym zakresie. W roku 2012 natomiast pokrycie odsetek zyskiem operacyjnym w branży transportowej zbliżyło się do granicy optymalnego minimum (wynoszącego 1,5). Podsumowując jednak kształtowanie się tego wskaźnika wśród badanych spółek, nie ma powodów do obaw, nawet jeśli wskaźnik ten utrzymałby się na obecnym (najniższym spośród badanych lat) poziomie.

Reasumując, spółki z branży wodociągowo – kanalizacyjnej oraz utylizacyjnej cechują się wyższym bezpieczeństwem finansowym niż te z branży transportowej. Wyrażone zostało to poprzez lepsze wartości wskaźników zadłużenia. W roku 2012 zależność ta pozostała podtrzymana, tak więc finansowo bezpieczniejsze wciąż są przedsiębiorstwa z branży wodociągowo – kanalizacyjnej oraz utylizacyjnej, co jednakże nie oznacza totalnej klęski spółek transportowych, które poprawiły swoje wyniki od roku 2011.

Rezerwy na zobowiązania

Rezerwy na zobowiązania tworzone są w bilansie w celu zabezpieczenia pewnych środków na poczet wydatków związanych ze zobowiązaniami w przyszłości. Nawet najbardziej zadłużone przedsiębiorstwo posiadające rezerwy utworzone w celu ich spłaty jest względnie bezpieczne finansowo, ponieważ posiada zabezpieczone środki.

Łącznie spółki komunalne po 2012 roku posiadały ok 4,5 mld zł zobowiązań bez przygotowanych pod ich spłatę rezerw. Pozytywny jest fakt zmniejszenia się od roku 2011 tej kwoty, która rok wcześniej wynosiła ponad miliard złotych więcej, bo blisko 5,7 mld zł.

W strukturze rezerw i zobowiązań wszystkich analizowanych spółek w 2012 roku dominowały zobowiązania długoterminowe. Największy udział zobowiązań długoterminowych charakteryzował branżę transportową, co jednocześnie przełożyło się na najniższy poziom rezerw. Największy udział rezerw charakteryzował branżę utylizacji odpadów komunalnych.

Ryc. 14. Pokrycie ogólnej kwoty zobowiązań z rezerw

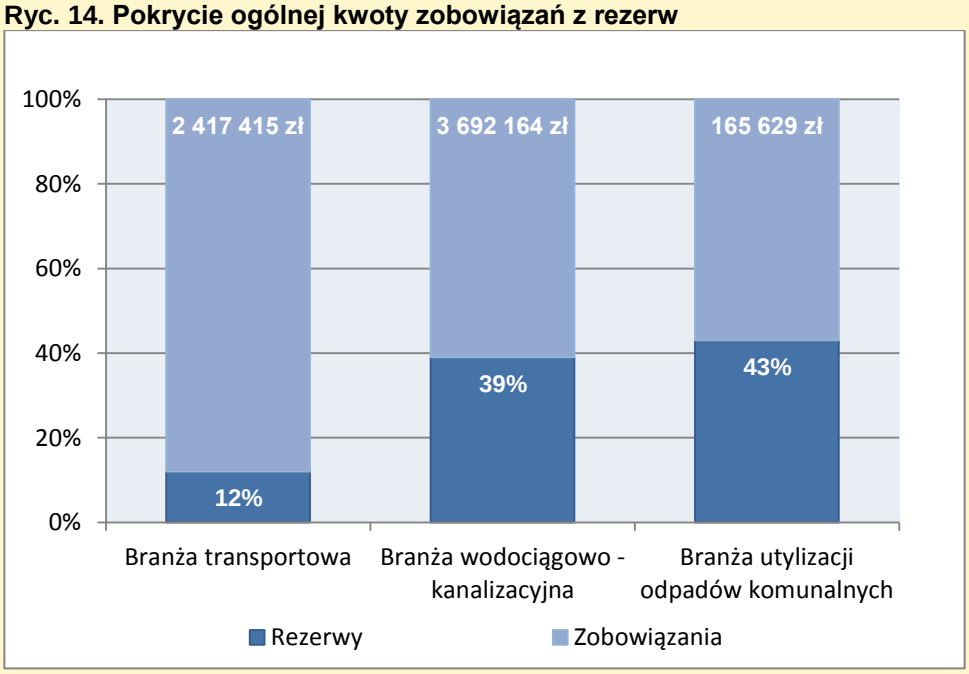

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie sprawozdań finansowych spółek.

Spółki komunalne z branży transportowej średnio posiadały rezerwy mogące pokryć jedynie 12% łącznej kwoty ich zobowiązań, oraz 18% zobowiązań długoterminowych. Taki stan rzeczy może doprowadzić do kłopotów finansowych, szczególnie jeśli spółkom nie uda się utrzymać pozytywnych poziomów wskaźników rentowności.

Ryc. 15. Pokrycie zobowiązań długoterminowych z rezerw

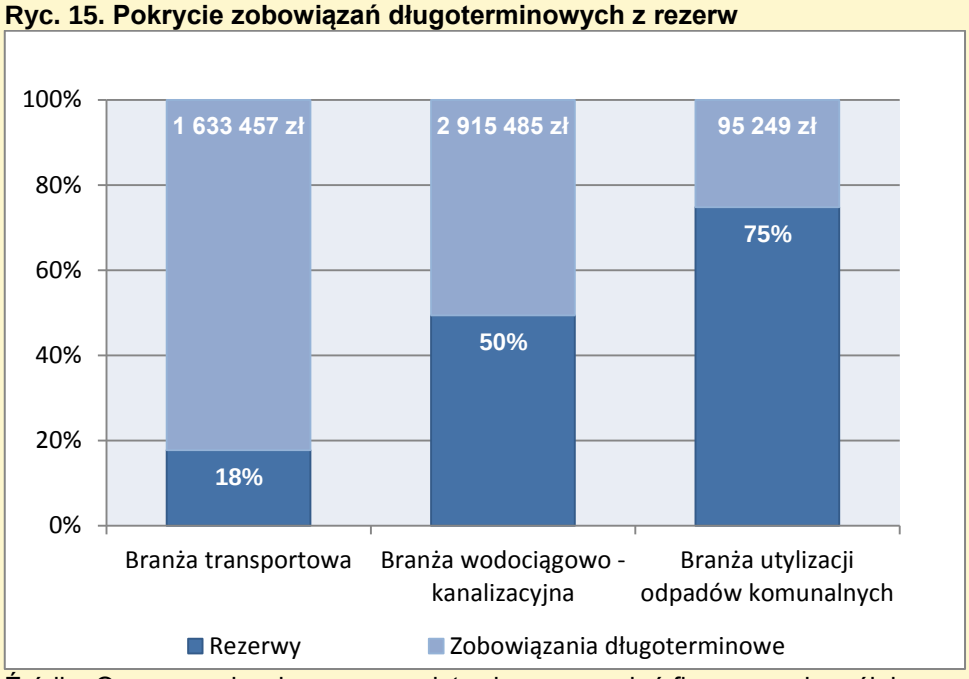

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie sprawozdań finansowych spółek.

Spółki z sektora wodociągowo-kanalizacyjnego średnio były w stanie pokryć z rezerw 39% zobowiązań ogółem, oraz 50% zobowiązań długoterminowych. Takie wartości wskazują na bezpieczeństwo finansowe spółek z branży (potwierdza to wcześniejsze wnioski).

Spółki działające w branży utylizacyjnej cechowały się jeszcze większym pokryciem zobowiązań rezerwami. Były one w stanie tymi środkami spłacić 43% zobowiązań ogółem i 75% zobowiązań długoterminowych. Jak już zauważono wcześniej, spółki z branży utylizacyjnej mają skłonność do gromadzenia środków, co doprowadziło do zgromadzenia tak dużej ilości rezerw. Przy obecnych poziomach stóp zwrotu w spółkach reprezentujących ten sektor wysokość rezerw wydaje się być dość duża.

Dodatkową kwestią jest poziom zadłużenia spółek z sektora utylizacyjnego. Średnio spółki te zadłużone były na 23 661 285 zł, przy średnim zadłużeniu wynoszącym 219 765 416 zł dla branży transportowej, oraz 307 680 286 zł dla branży wodociągowo-kanalizacyjnej.

Zadłużenie spółek a zadłużenie miast

W ustawie o finansach publicznych zostały zawarte ograniczenia prawne dotyczące poziomu deficytu budżetu oraz obsługi długu i spłaty zadłużenia JST. Do końca roku 2013, jednostki samorządu terytorialnego powinny były przestrzegać dwóch wskaźników, odnoszących się do obsługi, a także poziomu ich zadłużenia, ustalonych w ustawie o finansach publicznych z 2005 roku. Zgodnie z nimi, JST nie mogły w danym roku uchwalić budżetu, zakładającego obsługę zadłużenia powyżej poziomu 15% w stosunku do wysokości dochodów ogółem. Dodatkowym obo-

strzeniem, odnoszącym się do całkowitej wysokości zadłużenia jednostki, był limit określający maksymalny poziom zadłużenia na poziomie 60% dochodów ogółem.

Tworzenie przez JST spółek kapitałowych w celu świadczenia usług publicznych rodzi podejrzenie celowego ukrywania zadłużenia przez jednostki samorządu terytorialnego. W celu zbadania zjawiska obliczono poziom zadłużenia JST, a także przeprowadzono symulację zadłużenia jednostek uwzględniając dochody i zadłużenie spółek komunalnych.

Tabela 6. Wysokość dochodów i zadłużenia miast w 2012 roku

Miasto	Dochód [tys. zł]	Zadłużenie [tys. zł]	Wskaźnik [%]	Wyłącz. [zł]	Wskaz. po wył. [%]
Warszawa	11 941 031	5 695 542	47,70	0	47,70%
Kraków	3 445 908	2 045 964	59,37	0	59,37%
Białystok	1 463 821	701 409	47,92	0	47,92%
Bydgoszcz	1 328 428	913 026	**68,73**	154 459 356	57,10%
Gdańsk	2 933 912	1 404 439	47,87	0	47,87%
Katowice	1 391 933	484 796	34,83	0	34,83%
Lublin	1 537 773	886 955	57,68	0	54,70%
Łódź	3 030 272	1 827 368	**60,30**	25 837 668	59,45%
Poznań	2 753 921	1 853 856	**67,32**	339 301 156	55,00%
Rzeszów	879 167	409 959	46,63	0	46,63%
Wrocław	3 591 871	2 280 504	**61,44**	213 597 932,00	55,52%
Szczecin	1 660 260	965 200	58,14	0	58,14%

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie sprawozdań budżetowych JST.

Z analizy sprawozdań budżetowych wynika, że w 2012 roku pośród 12 miast objętych analizą, 4 nie spełniłyby warunku określonego w art. 170 ustawy z dnia 30 czerwca z 2005 roku o finansach publicznych, gdyby nie wyłączenia. Wśród miast, których zadłużenie przekroczyłoby 60% wartości dochodów ogółem znalazły się: Bydgoszcz, Poznań, Wrocław i Łódź.

Tabela 7. Wysokość dochodów i zadłużenia miast w 2012 roku, po uwzględnieniu dochodów i długu spółek komunalnych

Miasto	Spółka	Udział [%]	Dochód (ze spółkami) [tys. zł]	Zadłużenie miast [tys. zł]	Zadłużenie (ze spółkami) [tys. zł]	Wskaźnik [%]
Warszawa	MPWiK Warszawa S.A.	100	12 188 827	5 695 542	7 710 725	**63,26**
	MZA Warszawa Sp. z o.o.	100				
	MPO Warszawa Sp. z o.o.	100				
Kraków	MPWiK Kraków S.A.	100	3 476 591	2 045 964	2 751 590	**79,15**
	MPO Kraków Sp. z o.o.	100				
	MPK Kraków S.A.	100				
Białystok	Wodociągi Białostockie S.A.	90,27	1 467 056	701 409	721 471	49,18
	KPK Białystok Sp. z o.o.	100				
Bydgoszcz	MZK Bydgoszcz Sp. z o.o.	100	1 363 561	913 026	1 361 583	**99,85**
	MWiK Bydgoszcz Sp. z o.o.	100				
Gdańsk	ZU Gdańsk Sp. z o.o.	100	2 958 305	1 404 439	2 079 006	**70,28**
	GWiK Gdańsk Sp. z o.o.	100				
	ZKM Gdańsk Sp. z o.o	100				
Katowice	MPGK Katowice Sp. z o.o.	100	1 397 571	484 796	572 701	40,98
	Katowickie Wodociągi S.A.	78,5				
	PKM Katowice Sp. z o.o.	87,19				
Lublin	MPWiK Lublin Sp. z o.o.	100	1 547 847	886 955	1 033 570	**66,77**
	MPK Lublin Sp. z o.o.	100				
Łódź	MPO Łódź Sp. z o.o.	100	3 027 357	1 827 368	2 202 217	**72,74**
	ZWiK Łódź Sp. z o.o.	100				
	MPK Łódź Sp. z o.o.	100				
Poznań	MPK Poznań Sp. z o.o.	100	2 771 225	1 853 856	2 378 319	**85,82**
	AQUANET Poznań S.A.	60,2				
Rzeszów	MPK Rzeszów Sp. z o.o.	100	882 441	409 959	517 231	58,61
	MPWiK Rzeszów Sp. z o.o.	100				
	MPGK Rzeszów Sp. z o.o.	100				
Wrocław	MPK Wrocław Sp. z o.o.	100	3 567 580	2 280 504	3 036 313	**85,11**
	MPWiK Wrocław S.A.	100				
Szczecin	MPO Szczecin Sp. z o.o.	51	1 669 150	965 200	1 415 680	**84,81**
	ZWiK Szczecin Sp. z o.o.	100				

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie sprawozdań finansowych spółek.

Na podstawie informacji zawartych w tabeli 7 można uzyskać informacje o tym, jak kształtowałaby się sytuacja finansowa gmin, na terenie których funkcjonują analizowane spółki komunalne. Na podstawie przeprowadzonej symulacji stwierdzono, że na 12 miast objętych analizą, 9 borykałoby się z problemem utrzymania właściwej relacji dochodów i zadłużenia. Wykazano, że tylko 3 miasta zachowałyby właściwą relację dochodów i zobowiązań. Należą do nich: Białystok, Katowice i Rzeszów.

Najgorszą sytuację zaobserwowano w przypadku Bydgoszczy, której wskaźnik po uwzględnieniu zadłużenia i dochodów bydgoskich spółek komunalnych kształtowałby się na poziomie 99,85%. Oznaczałoby to wzrost wskaźnika o 41,75 punktów procentowych.

Na podstawie przeprowadzonej analizy nie można jednoznacznie stwierdzić, że spółki komunalne są tworzone przez jednostki samorządu terytorialnego głównie w celu ukrywania zadłużenia. Nie ma jednak wątpliwości co do tego, że wszystkie analizowane miasta dotyka problem ukrytego zadłużenia.

Podobnych wniosków dostarcza przeprowadzony przez Instytut Kościuszki w 2011 roku monitoring zadłużenia miast wojewódzkich. Z badań Instytutu wynika, że we wszystkich miastach wojewódzkich w Polsce występuje ukryte zadłużenie, którego włączenie do zadłużenia miast oznaczałoby przekroczenie ustawowej granicy na poziomie 60%. Z raportu wynika, że przy uwzględnieniu długu generowanego przez spółki handlowe najbardziej zadłużone byłyby takie miasta jak: Bydgoszcz, Poznań i Wrocław (powyżej 85%). Najmniej zadłużone byłyby Katowice i Białystok (poniżej 50%)[15].

Jednakże należy zdecydowanie podkreślić, że fakt posiadania przez spółki komunalne zadłużenia nie jest zjawiskiem negatywnym. Szczególnie w przypadku spółek z branży wodno-kanalizacyjnej i odpadowej z uwagi na to, że analiza wskaźnikowa ich zadłużenia wykazuje bardzo pozytywne wartości. Przedsiębiorstwa, by pozostać konkurencyjnymi muszą stale się rozwijać, na co potrzebują środków (które mogą uzyskać głównie poprzez zaciąganie zobowiązań), co przekłada się na osiąganie przez nie rentowności.

Nie powinno się więc podchodzić do tematyki zobowiązań spółek komunalnych jedynie z perspektywy politycznego działania mającego ukryć dług jednostek samorządu terytorialnego. Pierwszym etapem badań powinna być analiza zadłużenia spółek komunalnych jako (specyficznych) przedsiębiorstw – tworów działających m. in. w celu maksymalizacji zysku. Dopiero w przypadku negatywnego wyniku takiej analizy zbadać należy możliwość „wypchnięcia" przez samorząd części zadłużenia ze swojego budżetu. Jest to procedura poprawna, ponieważ dopiero w przypadku wykazywania w przeszłości problemów ze spłatą zadłużenia bądź pokryciem odsetek dług taki mógł budżetowi samorządu zacząć „ciążyć".

[15] Pokrywka, 2011, Monitoring zadłużenia miast wojewódzkich, Instytut Kościuszki, Kraków.

Część IV. Ranking spółek komunalnych

Ilustracja 5. Eko Dolina w Łężycach

Ranking spółek komunalnych został stworzony w oparciu o wartości wskaźników rentowności ustalonych na podstawie danych finansowych wszystkich objętych badaniem spółek. Dla każdej analizowanej spółki obliczono wartości wskaźnika stopy zwrotu z aktywów, stopy zwrotu z kapitału własnego oraz rentowności sprzedaży w latach 2009-2012, a następnie obliczono ich średnie wartości.

Spółki uszeregowano w zależności od uzyskanych wyników, tj. kierując się zasadą, że spółka, która uzyskała najwyższą średnią wartość danego wskaźnika rentowności otrzymała najwyższą ocenę - 1, jako pierwsze miejsce w rankingu. Kolejne spółki, dla których wartość poszczególnych wskaźników rentowności malała otrzymywały ocenę niższą, odpowiadającą kolejnemu miejscu w rankingu. Ranking został ponadto poszerzony o ocenę zmiany miejsca w stosunku do roku poprzedniego.

Tabela 8. Ranking spółek komunalnych w 2012 roku

Miejsce	Spółka	ROA	ROE	ROS	Pkt.	Pozycja w 2011 r.	Zmiana 2011/2012
1	MPO Łódź Sp. z o.o.	1	1	5	**2,33**	1	-
2	ZU Gdańsk Sp. z o.o.	7	4	1	**4**	1	-
3	MPO Szczecin Sp. z o.o.	2	2	10	**4,67**	4	**+1**
3	MPGK Katowice Sp. z o.o.	3	5	6	**4,67**	3	**-**
5	MPGK Rzeszów Sp. z o.o.	5	3	16	**8**	5	-
6	MPWiK Warszawa S.A.	13	10	4	**9**	12	**+6**
7	ZWiK Szczecin Sp. z o.o.	17	8	3	**9,33**	9	**+2**
8	MPWiK Wrocław S.A.	12	16	2	**10**	7	**-1**
8	MZK Bydgoszcz Sp. z o.o.	7	9	14	**10**	24	**+16**
10	MZA Warszawa Sp. z o.o.	8	11	12	**10,33**	6	**-4**
11	ZWiK Łódź Sp. z o.o.	4	6	22	**10,67**	11	-
11	MPWiK Kraków S.A.	10	14	8	**10,67**	9	**-3**
13	MPO Kraków Sp. z o.o.	9	7	19	**11,67**	9	**-4**
14	MWiK Bydgoszcz Sp. z o.o.	18	13	7	**12,67**	15	**+1**
15	GWiK Gdańsk Sp. z o.o.	11	21	9	**13,67**	18	**+3**
16	MPWiK Lublin Sp. z o.o.	14	19	11	**14,67**	16	-
17	Katowickie Wodociągi S.A.	13	15	21	**16,33**	13	**-4**
18	MPO Warszawa Sp. z o.o.	17	17	18	**17,33**	14	**-4**
19	MPK Poznań Sp. z o.o.	15	18	20	**17,67**	16	**-3**
19	MPWiK Rzeszów Sp. z o.o.	20	20	13	**17,67**	20	**+1**
21	ZKM Gdańsk Sp. z o.o.	19	12	23	**18**	22	**+1**
22	Wodociągi Białostockie S.A.	21	23	15	**19,67**	19	**-3**
23	AQUANET Poznań S.A.	23	22	17	**20,67**	23	-
24	KPK Białystok Sp. z o.o.	24	24	24	**24**	20	**-4**
25	PKM Katowice Sp. z o.o.	26	25	25	**25,33**	25	-
26	MPK Kraków S.A.	25	26	26	**25,67**	27	**+1**
27	MPK Wrocław Sp. z o.o.	27	27	29	**27,67**	26	**-1**
28	MPK Łódź Sp. z o.o.	28	28	28	**28**	27	**-1**
29	MPK Lublin Sp. z o.o.	29	29	27	**28,33**	29	-
30	MPK Rzeszów Sp. z o.o.	30	30	30	**30**	30	-

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie sprawozdań finansowych spółek.

Na pięciu pierwszych miejscach w rankingu znalazły się spółki działające w branży utylizacji odpadów, co świadczy o ogromnej przewadze tej branży nad pozostałymi. Do spółek tych należą: MPO Łódź Sp. z o.o., ZU Gdańsk Sp. z o.o., MPO Szczecin Sp. z o.o., MPGK Katowice Sp. z o.o. oraz MPGK Rzeszów Sp. z o.o. Każda ze spółek utrzymała wysoką pozycję w porównaniu do roku 2011. Niewielka zmiana nastąpiła w przypadku szczecińskiej spółki, która poprawiła swoją pozycję o jedno miejsce w porównaniu do roku poprzedniego.

W pierwszej dziesiątce rankingu znalazła się warszawska spółka wodociągowo-kanalizacyjna MPWiK Warszawa S.A.., która w porównaniu do 2011 roku zwiększyła swoją pozycję o 6 miejsc. Tak dużą zmianę spółka zawdzięcza poprawie rentowności sprzedaży. Jest to dowód na zaprezentowane na rycinie 4, kształtowanie się średniej rentowności sprzedaży dla branż, w których dostrzega się wyraźną poprawę rentowności sprzedaży spółek wodociągowo-kanalizacyjnych w 2012 roku. Obok poprawy pozycji MPWiK Warszawa S.A. w rankingu, dostrzega się również poprawę pozycji innych spółek tej branży, jak np. MWiK Bydgoszcz Sp. z o.o., ZWiK Szczecin Sp. z o.o. czy MPWiK Rzeszów Sp. z o.o., GWiK Gdańsk Sp. z o.o.

Najgorzej w zestawieniu wypadają spółki branży transportowej. Siedem ostatnich miejsc w rankingu zajmują spółki właśnie w tej branży. Wśród nich najgorzej wypada spółka KPK Białystok Sp. z o.o., w przypadku której odnotowano spadek o cztery miejsca w rankingu w odniesieniu do roku 2011. Spadek ten związany był z pogorszeniem wszystkich wskaźników rentowności, na co przełożył się m.in. spadek zysku netto. Trzy spółki zachowały swoją pozycję w stosunku do roku poprzedniego, były to: MPK Lublin Sp. z o.o. (29), oraz PKM Katowice Sp. z o.o. (25), MPK Rzeszów Sp. z o.o. (30).

Pośród spółek branży transportowej na ogromną uwagę zasługuje bydgoska spółka MZK Bydgoszcz Sp. z o.o., której pozycja w stosunku do roku 2011 zwiększyła się aż o 16 miejsc. Tak diametralną zmianę pozycji w rankingu spółka zawdzięcza przede wszystkim dynamicznemu zwiększeniu zysku netto w 2012 roku. Największa zmiana pozycji w stosunku do roku 2011 zaszła w przypadku wskaźnika stopy zwrotu z aktywów.

Największy spadek w rankingu odnotowano w przypadku spółki MZA Warszawa Sp. z o.o., która w stosunku do 2011 roku zmieniła swoją pozycję o pięć miejsc w dół. Nieuległa zmianie pozycja spółki pod względem wartości wskaźnika rentowności sprzedaży, zmieniła się natomiast w stosunku do stopy zwrotu z aktywów i kapitału własnego. W spółce tej nastąpił spadek zysku netto w 2012 roku o około 40%.

W całym zestawieniu łącznie siedem spółek komunalnych nie zmieniło swojej pozycji w stosunku do roku poprzedniego.

Ilustracja 6. Nowoczesne wysypisko śmieci w Siedliskach

Ranking spółek transportowych

Tabela 9. Ranking spółek transportowych w 2012 roku

Miej-sce	Spółka	ROA	ROE	ROS	Zmiana w stosunku do 2011 roku
1	MZK Bydgoszcz Sp. z o.o.	1	1	2	+5
2	MZA Warszawa Sp. z o.o.	2	2	1	-1
3	MPK Poznań Sp. z o.o.	3	4	3	-1
3	ZKM Gdańsk Sp. z o.o.	4	3	4	-1
5	KPK Białystok Sp. z o.o.	5	5	5	-1
6	PKM Katowice Sp. z o.o.	7	6	6	-1
7	MPK Kraków S.A.	6	7	7	-
8	MPK Wrocław Sp. z o.o.	8	8	10	-
8	MPK Łódź Sp. z o.o.	9	9	9	+1
10	MPK Lublin Sp. z o.o.	10	10	8	-1
11	MPK Rzeszów Sp. z o.o.	11	11	11	-

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie sprawozdań finansowych spółek.

W rankingu spółek branży transportowej wygrywa bydgoska spółka MZK Bydgoszcz Sp. z o.o., która zajęła średnio najwyższe miejsca w rankingu dla każdego z analizowanych wskaźników. Bardzo duża zmiana pozycji spółki w rankingu ogólnym jest również widoczna w przypadku rankingu dla branży. W stosunku do 2011 roku pozycja tej spółki wśród spółek tej branży wzrosła o pięć miejsc.

W 2012 roku Bydgoszcz zakupiła Solarisy EvoBus – dziesięć przegubowych i czternaście krótkich Urbio 18. Wartość zamówienia to 24,5 mln złotych. To pierwsze modele Urbino we flocie miejskiego przewoźnika. Wcześniej w Bydgoszczy stawiano na Mercedesy i to one stanowią większość taboru. Należy zaznaczyć, że polityka dwóch marek przy zakupach flotowych jest polecana przez ekspertów z branży jako najbardziej racjonalna i jednocześnie dająca kontrolę nad cenami oferowanych pojazdów.

Infobus.pl, 31.03.2014
PortalSamorządowy.pl, 31.03.2014

MZK Bydgoszcz Sp. z o.o. jest jedyna spółką branży transportowej, w przypadku której nastąpił wzrost pozycji w rankingu. Przesunięcie się pozycji bydgoskiej spółki na pierwsze miejsce w rankingu spowodowało automatyczny spadek pozycji pięciu kolejnych spółek, dla których hierarchia pozycji w stosunku do 2011 roku została taka sama.

MZK Bydgoszcz Sp. z o.o. zgodnie z zapisami Umowy Spółki realizuje przede wszystkim działania w zakresie prowadzenia miejskiego transportu zbiorowego, eksploatacji środków publicznego transportu zbiorowego oraz świadczenia usług wspomagających transport zbiorowy. 100% udziałów Spółki posiada miasto Bydgoszcz reprezentowane przez Prezydenta Miasta.

Pięć ostatnich spółek w rankingu praktycznie nie zmieniło swojej pozycji w porównaniu do roku 2011.

Ranking spółek wodociągowo-kanalizacyjnych

Tabela 10. Ranking spółek wodociągowo-kanalizacyjnych w 2012 roku

Miejsce	Spółka	ROA	ROE	ROS	Zmiana w stosunku do 2011 roku
1	MPWiK Warszawa S.A.	4	3	3	**+2**
2	MPWiK Wrocław S.A.	3	7	1	**-1**
2	ZWiK Szczecin Sp. z o.o.	7	2	2	**-1**
4	MPWiK Kraków S.A.	2	5	5	**-1**
5	ZWiK Łódź Sp. z o.o.	1	1	12	-
6	MWiK Bydgoszcz Sp. z o.o.	8	4	4	-
7	MPWiK Lublin Sp. z o.o.	6	8	7	**+1**
8	Katowickie Wodociągi S.A.	5	6	11	**-2**
9	MPWiK Rzeszów Sp. z o.o.	9	9	8	**+2**
10	GWiK Gdańsk Sp. z o.o.	11	10	6	**-1**
11	Wodociągi Białostockie S.A.	10	12	9	**-2**
12	AQUANET Poznań S.A.	12	11	10	-

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie sprawozdań finansowych spółek.

W rankingu spółek branży wodociągowo-kanalizacyjnej swoją pozycję wyraźnie poprawiły: MPWiK Warszawa S.A., MPWiK Lublin Sp. z o.o. oraz MPWiK Rzeszów Sp. z o.o. Najwyższe miejsce w rankingu zajęła warszawska spółka wodociągowo-kanalizacyjna, która poprawiła swoją pozycję o 2 miejsca w stosunku do roku poprzedniego. W przypadku tej spółki wyraźniej poprawie uległa rentowność aktywów oraz rentowność sprzedaży, na co przełożył się wzrost zysku netto oraz przychów ze sprzedaży.

MPWiK Warszawa S.A. jest firmą uhonorowaną wieloma nagrodami za osiągane wyniki oraz realizowane inwestycje. W 2012 roku warszawska spółka otrzymała prestiżową nagrodę Perła Polskiej Gospodarki w kategorii Perła Sektora Infrastrukturalnego przyznawaną przez Instytut Nauk Ekonomicznych PAN.

W 2012 roku MPWiK w Warszawie obchodziło 125-lecie prowadzonej działalności. Na dzień dzisiejszy spółka dostarcza wodę do 1,7 mln mieszkańców, eksploatuje sieć wodociągową o długości około 3 400km oraz sieć kanalizacyjną o długości około 3 200km.

Wodkaneko.pl, 02.04.2014

W rankingu Najlepszych Przedsiębiorstw Wodociągów i Kanalizacji prowadzonym przez redakcję Strefa Gospodarki Dziennika Gazeta Prawna, MPWiK Warszawa S.A. znalazła się w czołówce dzięki stosowanym innowacyjnym technologiom uzdatniania wody oraz wysokim standardom oczyszczania ścieków.

W stosunku do roku poprzedniego swej pozycji nie zmieniły trzy spółki. Wśród nich, na szczególną uwagę zasługuje Spółka ZWiK Łódź Sp. z o.o. Łódzka spółka osiągnęła w 2012 roku bardzo wysokie wyniki rentowności aktywów oraz rentowności kapitału własnego przy jednoczesnym bardzo niskim wyniku rentowności sprzedaży. Spółka osiągnęła bardzo wysokie przychody ze sprzedaży w 2012 roku co jednak nie przełożyło się na wysoki zysk. Mogło to być konsekwencją ponoszenia zbyt wysokich kosztów prowadzenia działalności.

Ranking spółek utylizacji odpadów komunalnych

Tabela 11. Ranking spółek utylizacji odpadów komunalnych w 2012 roku

Miejsce	Spółka	ROA	ROE	ROS	Zmiana w stosunku do 2011 roku
1	MPO Łódź Sp. z o.o.	1	1	2	-
2	MPO Szczecin Sp. z o.o.	2	2	4	-
3	ZU Gdańsk Sp. z o.o.	5	4	1	**-1**
4	MPGK Katowice Sp. z o.o.	3	5	3	-
5	MPGK Rzeszów Sp. z o.o.	4	3	5	-
6	MPO Kraków Sp. z o.o.	6	6	7	-
7	MPO Warszawa Sp. z o.o.	7	7	6	-

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie sprawozdań finansowych spółek.

W rankingu spółek utylizacji odpadów nie nastąpiły żadne diametralne zmiany w stosunku do roku poprzedniego. Na pierwszym miejscu w rankingu ponownie znalazła się łódzka spółka MPO Łódź Sp. z o.o., która osiągnęła najwyższe wyniki pod względem rentowności aktywów i kapitału własnego. Niewiele gorsze wyniki osiągnęła spółka MPO Szczecin Sp. z o.o.

Pośród analizowanych spółek tylko ZU Gdańsk Sp. z o.o. zmieniła swoją pozycję w rankingu. W stosunku do roku poprzedniego gdańska spółka spadła o jedno miejsce w dół. W 2011 roku ZU Gdańsk Sp. z o.o. zajmowała ex aequo drugie miejsce ze szczecińskim przedsiębiorstwem oczyszczania.

Wnioski

Ilustracja 7. Oczyszczalnia ścieków Mogden Sewage pod Londynem w Wielkiej Brytanii

Przeprowadzona analiza pozwala na wyciągnięcie następujących wniosków:

1. Podmioty gospodarki komunalnej w Polsce charakteryzuje bardzo duże zróżnicowanie pod względem osiąganych wyników. Różnice dostrzega się zarówno pomiędzy sektorami jak i spółkami działającymi w tej samej branży. W zestawieniu najgorzej wypadła branża transportowa, która pomimo poprawy kondycji finansowej, np. w obszarze rentowności i tak odnotowuje najgorsze wyniki wśród analizowanych branż.

2. Kierując się kryterium rentowności, w rankingu spółek komunalnych najwyższe miejsce, podobnie jak w 2011 roku, zajęły spółki branży utylizacji odpadów komunalnych. W porównaniu z rokiem poprzednim nastąpiła wyraźna poprawa kondycji finansowej kilku spółek, należą do nich: MZK Bydgoszcz Sp. z o.o., MPWiK Warszawa S.A., GWiK Gdańsk Sp. z o.o. Pięć najmniej rentownych spółek to ponownie spółki branży transportowej.

3. Niezależnie od branży spółki charakteryzują się nadpłynnością środków finansowych. Świadczy to o nieefektywnym gospodarowaniu środkami pieniężnymi lub o nadmiernym ich akumulowaniu. Kwestia sprawności działania jest ściśle związana z charakterem branży. Z analizy wynika, że najlepsza rotacja należności cechuje branżę transportową, która jednak w porównaniu ze spółkami branży wodociągowo-kanalizacyjnej posiada inny charakter należności.

4. Szczególnie duże zainteresowanie wzbudza kwestia zadłużenia spółek komunalnych. Największy poziom zadłużenia charakteryzuje spółki branży transportowej, co jednocześnie przekłada się na najniższy poziom bezpieczeństwa finansowego tych spółek. Wysoka wartość wskaźników zadłużenia może oznaczać większe ryzyko utraty płynności, ryzyko finansowe czy też wyższe koszty obsługi długu. Ze względu na posiadany poziom rezerw największe bezpieczeństwo finansowe charakteryzowało branżę utylizacji odpadów komunalnych.

5. Włączenie zadłużenia spółek komunalnych do zadłużenia miast spowodowałoby ogromne zmiany w zakresie bezpieczeństwa finansowego jednostek. Większość miast nie spełniła by wówczas obowiązujących jeszcze w 2012 roku, norm ostrożnościowych określonych ustawą z dnia 30 czerwca 2005 roku o finansach publicznych. Można zatem domniemywać, że spółki handlowe były tworzone są w celu ukrywania zobowiązań przez władze samorządowe.

Źródła

Dane empiryczne:

1. Informacja o przekształceniach i prywatyzacji mienia komunalnego w latach 2009, 2010, 2011, 2012, Ministerstwo Skarbu Państwa, Warszawa.
2. Sprawozdania finansowe spółek komunalnych za lata 2009-2012.
3. Sprawozdania o nadwyżce/deficycie miast w 2012 roku po IV kwartale (Rb-NDS).
4. Sprawozdania o stanie zobowiązań miast w 2012 roku wg tytułów dłużnych oraz gwarancji i poręczeń (RB-Z).

Literatura:

1. Brigham E.F., Houston J.F., 2005, Podstawy zarządzania finansami, Polskie Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
2. Wypych M., 2000, Finanse przedsiębiorstwa z elementami zarządzania i analizy, Wydawnictwo Absolwent, Łódź.

Akty prawne:

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U.1997 nr 78 poz. 483) z późn. zm.
2. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 roku o finansach publicznych (Dz.U.2013 nr 0 poz. 885) z późn. zm.
3. Ustawa z dnia 19 grudnia 2008 roku o partnerstwie publiczno-prywatnym (Dz.U.2009 nr 19 poz. 100) z późn. zm.
4. ustawa z dnia 13 września 1996 roku o utrzymaniu czystości i porządku w gminach 16 (Dz.U.1996 nr 132 poz. 622) z późn. zm.
5. Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz.U.2013 nr 0 poz. 594) z późn. zm.
6. Ustawa z dnia 20 grudnia 1996 roku o gospodarce komunalnej (Dz.U.2011 nr 45 poz. 236) z późn. zm.
7. Ustawa z dnia 16 grudnia 2010 roku o transporcie publicznym (Dz.U.2011 nr 5 poz. 13) z późn. zm.
8. Ustawa z dnia 7 czerwca 2001 roku o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz.U.2006 Nr 123 poz. 858) z późn. zm.
9. Ustawa z dnia 14 grudnia 2012 roku o odpadach (Dz.U.2013 poz. 21) z późn. zm.

Witryny internetowe:

1. www.ekogroup.info
2. www.wodkaneko.pl
3. www.portalsamorzadowy.pl
4. www.infobus.pl
5. www.egospodarka.pl
6. www.pim.pl

[16] Dz.U.1996 nr 132 poz. 622. z późn. zm.

7. www.ik.org.pl

Ilustracje:

1. http://www.wspolczesna.pl/apps/pbcs.dll/article?AID=/20120514/REG30/120519786
2. http://middlesexcountypress.com/
3. http://www.gazetakaszubska.pl/27223/cos-sie-ruszylo-w-eko-dolinie
4. http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Solaris_Urbino_12_-_MPK_Krak%C3%B3w.jpg
5. http://pl.wikipedia.org/wiki/Tramwaje_w_Gda%C5%84sku
6. http://www.ekogroup.info/5750/nowoczesna-metoda-oczyszczania-sciekow-w-gdansku/
7. http://www.aquanet.pl/centralna-oczyszczalnia-sciekow,222
8. http://www.gos.lodz.pl/
9. http://metromsn.gazeta.pl/Wydarzenia/1,126477,13649486,Czy_w_Szczecinie_bedzie_jezdzil_wyjatkowo_dlugi_solaris_.html

Spis tabel

Tabela 1. Liczba podmiotów gospodarki komunalnej z udziałem jednostek samorządu terytorialnego 9

Tabela 2. Wskaźniki rentowności 14

Tabela 3. Wskaźniki płynności finansowej 15

Tabela 4. Wskaźniki sprawności działania 16

Tabela 5. Wskaźniki zadłużenia 17

Tabela 6. Wysokość dochodów i zadłużenia miast w 2012 roku 33

Tabela 7. Wysokość dochodów i zadłużenia miast w 2012 roku, po uwzględnieniu dochodów i długu spółek komunalnych 34

Tabela 8. Ranking spółek komunalnych w 2012 roku 37

Tabela 9. Ranking spółek transportowych w 2012 roku 39

Tabela 10. Ranking spółek wodociągowo-kanalizacyjnych w 2012 roku .. 40

Tabela 11. Ranking spółek utylizacji odpadów komunalnych w 2012 roku 41

Spis ilustracji

Ilustracja 1. Tramwaj Bombardier Flexity Classic na ulicach Gdańska 6

Ilustracja 2. Grupowa Oczyszczalnia Ścieków w Łodzi 10

Ilustracja 3. Autobus Solaris Urbino 12 należący do MPK Kraków 13

Ilustracja 4. Centralna Oczyszczalnia Ścieków w Koziegłowach należąca Aquanet S.A. 18

Ilustracja 5. Eko Dolina w Łężycach 36

Ilustracja 6. Nowoczesne wysypisko śmieci w Siedliskach 38

Ilustracja 7. Oczyszczalnia ścieków Mogden Sewage pod Londynem w Wielkiej Brytanii 42

Spis rycin

Ryc. 1. Podstawowe formy prawne spółek z udziałem jednostek samorządu terytorialnego 8

Ryc. 2. Średnia stopa zwrotu z aktywów dla spółek komunalnych z podziałem na branże w latach 2009-2012 19

Ryc. 3. Średnia stopa zwrotu z kapitału własnego dla spółek komunalnych z podziałem na branże w latach 2009-2012 20

Ryc. 4. Średnia rentowność sprzedaży dla spółek komunalnych z podziałem na branże w latach 2009-2012 21

Ryc. 5. Średni poziom wskaźnika natychmiastowej wypłacalności dla spółek komunalnych z podziałem na branże w latach 2009-2012 22

Ryc. 6. Średni poziom wskaźnika szybkiej płynności dla spółek komunalnych z podziałem na branże w latach 2009-2012 23

Ryc. 7. Średni poziom wskaźnika bieżącej płynności dla spółek komunalnych z podziałem na branże w latach 2009-2012 24

Ryc. 8. Średni poziom wskaźnika rotacji należności dla spółek komunalnych z podziałem na branże w latach 2009-2012 25

Ryc. 9. Średni poziom wskaźnika rotacji majątku trwałego dla spółek komunalnych z podziałem na branże w latach 2009-2012 26

Ryc. 10. Średni poziom wskaźnika cyklu rotacji należności w dniach dla spółek komunalnych z podziałem na branże w latach 2009-2012 27

Ryc. 11. Średni poziom wskaźnika zadłużenia kapitału własnego dla spółek komunalnych z podziałem na branże w latach 2009-2012 28

Ryc. 12. Średni poziom wskaźnika trwałości struktury finansowania dla spółek komunalnych z podziałem na branże w latach 2009-2012 29

Ryc. 13. Średni poziom wskaźnika pokrycia odsetek zyskiem operacyjnym dla spółek komunalnych z podziałem na branże w latach 2009-2012 30

Ryc. 14. Pokrycie ogólnej kwoty zobowiązań z rezerw 31

Ryc. 15. Pokrycie zobowiązań długoterminowych z rezerw 32

Autorzy

Knade Łukasz

WYTYPOWANIE OBSZARÓW BADAŃ; ANALIZA I SYNTEZA DANYCH; SFORMUŁOWANIE WNIOSKÓW; REDAKCJA I OPRACOWANIE; PRZYGOTOWANIE DO PUBLIKACJI

Sośnicka Aleksandra

WYTYPOWANIE OBSZARÓW BADAŃ; ANALIZA I SYNTEZA DANYCH; SFORMUŁOWANIE WNIOSKÓW; REDAKCJA I OPRACOWANIE; PRZYGOTOWANIE DO PUBLIKACJI

Goska Hubert

NADZÓR MERYTORYCZNY

Klupczyński Mateusz

NADZÓR MERYTORYCZNY